

ILOA ARKEEN LAPSEN KANSSA

LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLISEN VUOROVAIKUTUSSUHTEEN TUKEMINEN

Kirsi Eronen ja Minna Hyvönen
Opinnäytetyö, kevät 2014
Diakonia-ammattikorkeakoulu,
Pieksämäki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) +
Diakonin virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Eronen Kirsi ja Hyvönen Minna. Iloa arkeen lapsen kanssa. Lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen tukeminen. Kevät 2014, 60 s., 3 liitettä.

Diakonia- ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus/sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Varkauden kaupungissa on alettu panostamaan ennaltaehkäisevään työhön myös avoimessa varhaiskasvatuksessa ja asian tiimoilta on järjestetty erilaisia vertaistukiryhmiä. Toiminnallinen opinnäytetyömme toteutettiin uudessa Iloa arkeen lapsen kanssa -vertaistukiryhmässä syksyllä 2013. Ryhmä toteutettiin avoimessa päiväkotikäytössä, jonka toiminta kuuluu Repokankaan päiväkodin alaisuuteen. Vertaistukiryhmä oli tarkoitettu erityisesti perheille, joissa oli uhmaikäisiä lapsia.

Opinnäytetyömme tavoitteena oli kehittää toiminnallisuuden avulla uhmaikäisen lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhdetta paremmaksi. Tarkoituksena oli toiminnan kautta antaa lapsen ja vanhemman arkeen yhteistä, iloista puuhastelua ja kiireetöntä yhdessäoloa. Toiminnat olivat helppoja toteuttaa kotona ja niissä huomioitiin myös taloudellisuus ja ekologisuus.

Teoriaosuudessa käsiteltiin keskeisiä käsitteitä, kuten lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta ja kiintymyssuhdetta, lapsen uhmaikäisyyttä, toiminnallisuutta ja vertaistukea. Näiden lisäksi käsiteltiin myös kristillistä kasvatusta ja kirkon perhetyötä. Toiminnallisen ryhmän tavoitteiden toteutumista arvioitiin vanhemmilta sekä avoimen päiväkodin hoitajilta kerätyllä palautteella sekä havainnoimalla. Vanhemmille suunnattu palautelomake selvitti meille, miten vanhemmat kokivat ryhmän vahvistaneen heidän ja lastensa välistä vuorovaikutusta. Hoitajille tarkoitettu palautelomake selvensi sen, miten olemme ryhmän ohjaajina selviytyneet.

Asiasanat: vuorovaikutus, uhmaikä, toiminnallisuus, vertaistuki, kristillinen kasvatusta

ABSTRACT

Eronen Kirsi ja Hyvönen Minna. Joy to everyday life with a child - supporting the interaction between a child and a parent. 59 pages, 3 appendices. Language: Finnish. Pieksämäki, Spring, 2014.

Diaconia University of Applied Sciences, Degree Programme in Social Services, Bachelor of Social Services, Kindergarten teacher / Diaconal Social Work

The city of Varkaus has started investing in precautionary work also in open early childhood education. Concerning this work, several peer support groups have been established. This functional thesis was carried out in the new peer support group named *Joy to everyday life with a child* during the autumn 2013. The group was put into practice in an open day care center *Revonhäntä*, which is running as a subordinate of day care center of Repokangas. The peer support group was aimed especially at families with negative aged (2-5 years) children.

The aim of this study was to improve functionally the interactive relationship between parents and negative aged children. The purpose was to create mutual, joyful activities and time for being together for the everyday lives of parents and children. Activities were easy to carry out at home and their ecologicality and economy were also taken into account.

Central concepts such as interaction and affection between a parent and a child, negative age of a child, functionality and peer support were treated during the theoretical part. In addition Christian education and family work done by the church were discussed. Fulfillment of the aims of the functional groups was assessed by using the feedback received from parents and nurses of the day care center and observation. The feedback inquiry aimed at the parents told us how they felt their interactive relationship with children had improved during being a part of the group. The inquiry aimed at the nurses gave us information on how we had performed as group leaders.

Keywords: interaction, negative age, functionality, peer support, Christian education

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LAPSUUS	8
2.1 Lapsen itsetunnon kehittyminen	8
2.2 Kiintymyssuhde	9
2.3. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun?	11
3 UHMAIKÄ	12
3.1 Uhmaikäisen lapsen kehitysvaiheet	13
3.2 Lapsen käyttäytyminen uhmaiässä	14
3.3 Lapsen uhmaikä vanhemman näkökulmasta	15
4 LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLINEN VUOROVAIKUTUSSUHDE	16
4.1 Vuorovaikutussuhteen kehittyminen	16
4.2 Haasteet vuorovaikutussuhteessa	17
4.3 Vanhemmuus ja vuorovaikutussuhde	18
4.4 Vanhemmuuden tukeminen	19
5 TOIMINNALLISUUS	21
5.1 Toiminnalliset tuokiot lapsen kanssa	21
5.2 Yhdessä tekemisen ilo	22
5.3 Leikin merkitys	23
6 VERTAISTUKI	24
7 KRISTILLINEN KASVATUS	26
7.1 Kristillisen kasvatuksen määritelmä	26
7.2 Kristillinen kasvatus lapsen tukena	27
7.3 Perhetyö diakonin näkökulmasta	28
7.4 Diakonityö	29
7.5 Seurakunnan perhekerho toiminta	30
8 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	31
9 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET	32
10 LIIKKEELLE LÄHTÖ	33
10.1 Kohderyhmä	34
10.2 Toimintaympäristö	34
10.3 Toiminnan suunnittelu	36

11 ILOA ARKEEN LAPSEN KANSSA.....	37
11.1 Ryhmän toiminta	37
11.2 Toiminnan toteutus	38
11.3 Käsikynkkä-menetelmä	40
11.4 Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen havainnoiminen	41
11.5 Oma työskentelymme ryhmässä.....	42
12 ARVIOINTI	44
12.1 Perheiltä saatu palaute	44
12.2 Oma arviomme toimintamallista	45
12.3 Toiminnan jatkuminen.....	46
13 POHDINTA	47
13.1 Perheiden kanssa työskenteleminen kasvattajan näkökulmasta	48
13.2 Toiminnan eettisyys.....	49
13.3 Mitä olisimme tehneet toisin	50
13.4 Ammatillinen kasvumme.....	51
LÄHTEET	53
LIITTEET	58
LIITE 1. Palautekysely työntekijöille.....	58
LIITE 2. Palautekysely vanhemmille	59
LIITE 3. Vertaistukiryhmän esite.....	60

1 JOHDANTO

Miettiessämme aihetta opinnäytetyöllemme alusta asti oli selvää, että työmme tulee käsittelemään lapsiperheitä. Aiheen rajasimme käsittelemään alle kouluikäisiä lapsia, koska Minna opiskelee sosionomitutkinnon lisäksi myös lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Lisäksi opinnäytetyössä otamme huomioon kristilliset arvot, kristillisen kasvatuksen ja seurakunnan perhetyön, sillä Kirsi opiskelee sosionomitutkinnon lisäksi diakonin virkakelpoisuuden. Emme saaneet lupaa käsitellä kristillisyyttä toiminnallisessa osuudessamme, joten pohdimme asiaa kirjallisessa opinnäytetyön osuudessa. Aiheen tarkempi valinta oli kuitenkin vaikeaa, sillä meillä oli varhaiskasvatuksen puolella useita mielenkiintoisia aiheita, joita olisimme voineet lähteä tutkimaan. Tarkoituksena oli kuitenkin löytää sellainen opinnäytetyön aihe, jossa voisimme hyödyntää toiminnallisuutta.

Minna työskentelee Varkaudessa Repokankaan päiväkodissa, jonka alaisuuteen kuuluu myös avoin päiväkotikoti Revonhätä. Päiväkodissa tiedettiin, että etsimme aihetta opinnäytetyöllemme, koska Minna oli ottanut asian puheeksi. Avoimen päiväkodin lastentarhanopettaja oli kiinnostunut asiasta ja ehdotti meille opinnäytetyön aihetta ja yhteistyötä heidän kanssaan. Revonhännässä oli syksyllä 2013 alkamassa lapsiperheille suunnattuja uusia vertaistukiryhmiä. Varkauden kaupungissa on alettu panostamaan ennaltaehkäisevään työhön ja vanhemmuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Avoimella varhaiskasvatuksella on suuri merkitys varhaiskasvatusta tarjoavana palveluna Varkaudessa (Varkauden kaupunki 2013).

Yksi syksyllä alkavista uusista ryhmistä oli *Iloa arkeen lapsen kanssa* -vertaistukiryhmä, joka oli suunnattu erityisesti uhmaikäisten lasten perheille. Vertaistukiryhmän tavoitteena oli erilaisten keskusteluteemojen ja lapsen kanssa yhdessä puuhastellen tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta sekä vanhemmuutta ja antaa perheille eväitä arjessa jaksamiseen. Ryhmä tulisi kokoontumaan joka toinen perjantai, yhteensä viisi kertaa. Meille tarjottiin mahdollisuutta olla mukana ryhmässä järjestämässä toiminnallista osuutta. Revonhännän lastentarhanopettajat puolestaan huolehtivat teoriaosuudesta. Meistä ehdotus kuulosti todella mielenkiintoiselta ja otimme haasteen vastaan. Opinnäytetyön aiheen varmistuttua aloimme heti kysellä päiväkodin

johtajalta ja varhaiskasvatuspäälliköltä suostumusta asiaan. He olivat myös kiinnostuneita asiasta ja antoivat asialle suullisen suostumuksensa. Käytännön asiat oli helppo järjestää, sillä toinen meistä oli lähes päivittäin yhteydessä työnantajan edustajaan. Lupa-asiat saatiinkin järjestettyä hyvin joustavasti. Sen jälkeen aloimme suunnitella erilaisia teemoja, joista toimintatuokiomme koostuivat.

Opinnäytetyömme aiheeksi varmistui lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen tukeminen. Aihe oli mielestämme erittäin tärkeä ja ajankohtainen. Olemme oman työmme kautta törmänneet lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutussuhteessa esiintyviin erilaisiin ongelmiin. Nämä ongelmat ovat valitettavasti lisääntymässä. Mistä tämä sitten johtuu, siihen on hyvin vaikea löytää yksinkertaista syytä. Nykyajan vanhemmilla ovat voimavarat usein vähissä esimerkiksi perhetilanteen, työttömyyden tai sairauden vuoksi. He eivät jaksakaan tai kykene puuhastella yhdessä lapsensa kanssa, tai he ovat epävarmoja ja uupuneita omassa vanhemmuudessaan. Varsinkin uhmaikäisten lasten vanhemmilla keinot ja voimat ovat usein vähissä ja tämän vuoksi varhainen puuttuminen ja perheen tukeminen ovat tärkeitä asioita.

Tehtävämme sisältää teoriaosuuden, toiminnallisen osuuden kuvauksen, arviointi- ja pohdintaosuuden. Tehtävän alussa on teoriaosuus, joka koostuu useasta eri osa-alueesta. Ensin käsittelemme lapsuutta elämänvaiheena, lapsen itsetunnon ja kiintymyssuhteen kehittymistä sekä tarkastelemme, mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun. Perehdymme lapsen uhmaikään, miten uhmaikä lapsessa näyttäytyy ja millainen lapsen uhmaikä on vanhempien näkökulmasta katsottuna. Tarkastelemme lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta, vanhemmuutta ja vanhemmuuden tukemista. Käsittelemme myös toiminnallisuutta lasten kanssa puuhastellessa, vertaistuen merkitystä sekä tarkastelemme kristillisen kasvatuksen merkitystä lapselle. Tehtävässä tutustumme toiseen, samaa aihetta olevaan opinnäytetyöhön, jonka aiheena oli myös lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhteen tukeminen toiminnallisuuden avulla.

Teoriaosuuden jälkeen kuvaamme opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden. Kerromme, mistä kaikki asiat lähtivät liikkeelle, millainen vertaistukiryhmä oli, ja kuinka toiminta oli toteutettu. Lisäksi kuvaamme käyttämämme *Käsikynkkä*-menetelmän. Sen jälkeen kerromme, millaisena koimme lapsen ja vanhemman yhdessä toimimisen sekä pohdimme omaa työskentelyämme ryhmässä. Arviointiosuudessa käymme läpi perheil-

tä saadun palautteen ja arvioimme omaa työskentelyämme ryhmässä sekä toiminnan jatkumista. Pohdinnassa tarkastelemme nykyajan kasvattajuutta, toiminnan eettisyyttä, perhetyötä diakonian näkökulmasta sekä mietimme, mitä ehkä olisimme tehneet toisin. Lisäksi kuvaamme omaa ammatillista kasvuamme.

2 LAPSUUS

Lapsuus on ihmisen vaikuttavin elämänvaihe, jonka aikana mielen reppuun pakataan perusevää elämää varten. Lapsuus on aikaa, jolloin psyykkinen kypsyminen synnyttää jokaisessa kehitysvaiheessa ihmiselle sekä yksilöllisesti, että universaalisesti jotakin korvaamattoman arvokasta. Lapselle on erittäin tärkeää, että hän saa olla vain lapsi, ilman aikuisen suuria odotuksia ja vaatimuksia. Lapsella täytyy olla lupa kasvaa, oppia uutta, kokeilla itse asioita, kypsyä ja kehittyä. Lapsuus on arvokasta silloin, kun lapsi saa hoivaa, huolenpitoa ja hän pääsee aikuisen turvalliseen syliin. Aidosti rakastelulle lapselle lapsuus on arvokasta. (Tamminen 2004, 145–147.) Varhaislapsuudessa tapahtuva kehitys on perusta kaikelle myöhemmin opittavalle taidolle ja tiedolle. Lapsen tiedot ja taidot kattuvat aina kehityksellisessä kontekstissa, joita ovat koti- ja päivähoitoympäristöt, sukulaisverkostot, sekä niissä vallitsevat vuorovaikutussuhteet. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 18–19.)

2.1 Lapsen itsetunnon kehittyminen

Jokainen meistä syntyy ilman itsetuntoa, mutta jo vauvoilla on kyky kehittää itsetuntoa ympäristön avulla. Vauvalle tärkein ympäristö ovat hänen omat vanhempansa. Kehittyminen tapahtuu pikkuhiljaa ja on tärkeää, että lapsi alkaa pitää omasta kehostaan, joka tuntuu hyvältä. Vähitellen ruumiillinen mielihyvä koskee lapsen koko olemusta, mitä hänellä on ja mitä hän voi tehdä. Itsetunnon kehittymiseen vaikuttaa suuresti äidin antama hoiva lapselleen. Itsetunnon kehittyminen voi hidastua tai se kehittyy pahoinvoivaksi, jos lapselta puuttuu riittävän hyvä äiti, tai äiti ei pysty vastaamaan lapsen tarpeisiin. (Furman 1998, 192–193.)

Lapsen itsetunnon kehittymisen kannalta on tärkeää, että lapselle osoitetaan ehdotonta rakkautta ja hyväksyntää sekä hänelle annetaan positiivista palautetta. Mutta kannustaminen ja lapsen kiittäminen ei saa olla liiallista, vaan sen täytyy olla realistista. Lapsen hyvää itsetuntoa ei kasvata se, että vanhemmat ihannoivat häntä. Lapsen itsetunnon kehittyminen vaatii kokemuksen, että hän on rakastamisen arvoinen ja hyvä lapsi. Itsetunnon kehittymiseen vaikuttaa myös sanaton viestintä, kuten ei-kielelliset viestit, katseet, sekä puhuttaessa äänenpainolla on merkitystä. Vanhempien tulisi pyrkiä siihen, että lapsi ei tarvitse kokea häpeää tai nöyryytystä. Jos lapsi joutuu pilkan tai häpeän kohteeksi, on vanhempien autettava lasta selviämään kokemuksestaan. (Sinkkonen 2008, 207.)

Vanhempien on hyvä kertoa lapselle usein, kuinka paljon he rakastavat häntä, ja kuinka he nauttivat viettäen aikaa hänen kanssaan. Lapselle voi osoittaa rakkauttaan vaikka halauksin tai pitämällä häntä sylissä. Vanhempien on tärkeää kuunnella lasta ja olla kiinnostunut hänen asioistaan. Tärkeää on muistaa kiittää lasta yrittämisestä ja onnistumisesta, sekä opettaa, että myös virheitä saa tehdä. Vanhempien on pyrittävä rohkaisemaan lasta tekemään asioita itse ja antamalla lapselle mahdollisuus omien päätöksien tekemiseen. (Mackonochie 2004, 12.)

2.2 Kiintymyssuhde

Kiintymyssuhde on esiviritetty valmius kiinnittyä toisiin ihmisiin. Kiintymyssuhdeteoria kuvaa prosessia, jonka seurauksena lapsen ja hänen lähimpien hoitajiensa, yleensä vanhempien, välille syntyy psykologinen liitto. Kiintymyssuhdeteoria perustuu John Bowlbyn (1907–1990) ajatuksiin. Teorialla pyritään käsitteellistämään ihmisen taipumusta rakentaa tunnesiteitä muihin ihmisiin ja näyttää niitä esimerkiksi vihamielisyytenä ja ahdistuksena, jotka syntyvät tahattomista erokokemuksista ja menetyksistä. (Kärkkäinen 2013.) Jo aivan pieni lapsi pystyy solmimaan kiintymyssuhteen useaan hänelle läheiseen aikuiseen. Vauva kiintyy äitiin ja isään, jos he molemmat huolehtivat hänestä. Myös sisaruksiin syntyy tietynlainen kiintymyssuhde. Äidin ja vauvan välinen kiintymyssuhde on erilainen, kuin suhde isän ja vauvan välillä. Äiti antaa lapselle läheisyyttä ja turvaa, kun taas isän rooli on enemmänkin huolehtia lapsesta suuntautuessa kotipesän turvasta ulkomaailmaan. Lapsen kasvaessa kiintymyssuhteet muihinkin, kuin äitiin ja

isään tulevat enemmän merkityksellisemmiksi. Täytyy kuitenkin muistaa, että lapselle tärkein aikuinen on hänen oma vanhempansa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a.a) Kiintymyssuhteiden muodostumiseen vaikuttavat vanhempien omat hoivakokemukset ja sitä kautta millaisia he ovat vanhempina. Myös lapsen ominaisuudet, kuten temperamentti sekä perheen kokonaistilanne vaikuttaa kiintymyssuhteen rakentumiseen. Myös kulttuurisilla tekijöillä on vaikutusta. Vanhemman kiintymyssuhde omiin vanhempiinsa vaikuttaa hänen kykyynsä muodostaa turvallinen kiintymyssuhde oman lapsensa kanssa. Vanhemman nykyinen elämäntilanne, kuten esimerkiksi parisuhde, vaikuttaa kiintymyssuhteen syntymiseen. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.b)

Kiintymyssuhdemallit voidaan jakaa neljään eri luokkaan. *Turvallinen kiintyminen*, joka tarkoittaa, että lapsi pystyy tutkimaan maailmaa turvallisesti, tarvittaessa vanhempiin turvautuen. Turvallinen kiintymyssuhde syntyy lapsen eläessä ennakoivassa maailmassa, jossa hän voi tuoda kaikki tunteensa vuorovaikutukseen. *Välittelevässä kiintymyssuhteessa* lapsi tutkii ympäristöään, mutta on kuitenkin varautunut. Hän pelkää tulevansa hylätyksi. (Kärkkäinen 2013.) *Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa* lapsi kokee kiintymyssuhteen kohteen pelottavana ja arvaamattomana ja tämän vuoksi lapsi saattaa itse käyttäytyä uhmakkaasti ja kiukutellen. Vanhemman suhtautuminen lapseen on ennakoimaton ja epäjohdonmukaista. *Jäsentymättömälle* kiintymyssuhteelle on ominaista, että ensisijainen kiintymyksen kohde puuttuu. Vanhempien käytös saattaa pelottaa lasta ja vanhemmat saattavat olla täysin kykenemättömiä huolehtimaan lapsesta. Tämä vaikuttaa olennaisesti lapsen normaalin itsetunnon kehittymiseen (Välivaara 2010, 34.)

Lapsen hoidon laiminlyönti ja puutteellinen vanhemmuus ensimmäisen elinvuoden aikana lisää turvattoman kiintymisen mahdollisuutta toisena elinvuotena. Turvaton kiintymys voi aiheuttaa ongelmia emotionaalisessa ja sosiaalisessa kehityksessä. Jäsentymättömän kiintymys on riski psykopatologian kehittymiselle. Kiintymyssuhteen laatu vaikuttaa lapsen persoonalliseen kehitykseen. Turvallinen kiintymyssuhde suojaa mielenterveyttä, koska ihminen on oppinut luottamaan toisiin ihmisiin. Hyvään ihmiselämään kuuluu taito ja mahdollisuus kiintyä toisiin ihmisiin. Vaikka lapsuudessa on ollut huonoja kiintymyssuhteita, niin uudet hyvät suhteet voivat olla korjaavana voimana. Kiintymyssuhteilla on vaikutusta ihmisen itsetuntoon ja – luottamukseen. Vanhempien rakkaus ei yksistään riitä, vaan tarvitaan kykyä luoda turvallinen kiintymyssuhde, joka saavutetaan rakkaudellisten tekojen ja turvallisen arjen kautta. (Kärkkäinen 2013.)

2.3 Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun?

Vanhempien perustehtävänä on antaa lapselle hoivaa, huolenpitoa, rakkautta ja varmistaa, että lapsen tarpeet ja kasvatuksen tuki tulevat tyydyttyiksi. Vanhempien tehtävänä on osoittaa lapselle, mitä merkitsevät rakkaus toista kohtaa, kiintymys, uskollisuus ja luottamus. Tärkein tehtävä kuitenkin on mahdollistaa vastavuoroinen kiintymyssuhde. Vanhempien läsnäolo on lapselle todella tärkeää ja se auttaa lasta kasvamaan. Nykyaikana lapsen kasvatuksen ei ole ainoastaan vanhempien vastuulla ja sen voidaan sanoa olevan yksilöllistä, yhteisöllistä ja yhteiskunnallista. (Tamminen 2004, 73–76.) Usein lapsen kasvatuksessa törmätään stereotyyppiseen ajatteluun kohdistuen lapsen sukupuoleen. Ajatellaan, että tyypillisesti tytöt tekevät ”tyttöjen” asioita ja leikkivät tietynlaisia leikkejä, ja pojat puolestaan tekevät poikien juttuja. Näin ovat syntyneet ns. ”tilastotytöt” ja ”tilastopojat”. Mutta mitä sitten ajatellaankaan, kun lapsi ei sovi tiettyyn raamiin ja haluaa toimia itselleen ominaisella tavalla? Lapsella on oikeus olla oma itsensä, eikä lapsia tule missään nimessä manipuloida esimerkiksi leikkimään lapsen ominaislaatussa vastaisia leikkejä. Nämä asiat vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen. (Sinkkonen 2008, 269–274.)

Lapsen myönteinen ja hyvä kasvatusta sisältää monia eri tekijöitä. Lapsi tarvitsee riittävän hyvää vuorovaikutusta, joka on kasvattajan mukautumista lapsen ikäkaudelle ominaisiin kehityshaasteisiin. Aikuisen täytyy tunnistaa lapsen tunnetila, ymmärtääkseen lapsen käyttäytymistä erilaisissa tilanteissa. Vanhemmilla pitää olla herkkyyttä ja sensitiivisyyttä lapsen viesteille. Lapsi tarvitsee hyvään kasvuun sekä äidin että isän. Lapselle äidin ja isän merkitys on suuri, silloinkin vaikka vanhemmat eivät asuisi yhdessä. Tällöin nousee tärkeäksi asiaksi vanhemman kyky auttaa lasta luomaan ja ylläpitämään mielikuvia toisesta vanhemmasta. Lisäksi lapsi tarvitsee selkeät rajat, joiden avulla vanhemmat yrittävät estää lasta joutumasta elämässään vaaraan ja pulaan. Lapsi tarvitsee hyvään kasvuun myös paljon rakkautta. Lapsen tulisi voida tuntea olevansa vanhemmilleen rakkain, juuri sellaisena kuin hän on. (Sinkkonen 2008, 269–274.)

Rutiinit ja säännönmukaisuus, kuten säännölliset ruokailu- ja nukkumaanmenoajat tuovat lapselle rytmiä päivään ja asiat sujuvat helpommin ilman suurempia kinasteluja. Suku ja juuret ovat lapsen identiteetin muodostumiselle tärkeitä asioita. Lapsen on hyvä tietää omasta suvustaan, sen historiasta sekä myös suvussa tapahtuneista epämiellyttä-

vistäkin asioista. Hyvään kasvuun kuuluu lapsen sosiaalisten taitojen kehittyminen, ryhmätaidot, itsetunto sekä sukupuoli-identiteetti. Näihin asioihin lapsi tarvitsee tuekseen ikäisiään kavereita. Lapsi tarvitsee kasvuunsa myös leikkimistä, hulluttelua ja huumoria. Hyvään kasvatukseen kuuluu myös opettaa lapselle hyviä tapoja, kuinka käyttäytyään kohteliaasti ja huomioidaan muita ihmisiä. Edellä mainitut asiat ovat perustana empatiakyvyn syntymiselle. (Sinkkonen 2008, 269–274.)

Aikuiset, erityisesti lapsen vanhemmat, ovat lapsille esimerkkejä niin hyvässä kuin pahassakin. Aikuisten käyttäytyminen lasta kohtaan vaikuttaa suuresti siis, millaisen käyttäytymismallin lapsi omaksuu. Mitä lapsi oppii aikuisilta?

*Lapsi, joka saa osakseen ivannauruja, oppii pelkäämään.
Lapsi, joka saa osakseen arvostelua, oppii tuomitsemaan.
Lapsi, joka saa osakseen epäluottamusta, oppii pettämään.
Lapsi, joka saa osakseen vihamieleisyyttä, oppii hyökkäämään.
Lapsi, joka saa osakseen hellyyttä, oppii rakastamaan.
Lapsi, joka saa osakseen rohkaisua, oppii luottamaan itseensä.
Lapsi, joka saa tuntea totuuden, oppii ymmärtämään oikeutta.
Lapsi, joka saa osakseen kiitollisuutta, oppii olemaan kiitollinen.
Lapsi, joka saa osakseen tietoa, oppii tuntemaan viisauden.
Lapsi, joka saa osakseen kärsivällisyyttä, oppii olemaan pitkämielinen.
Lapsi, joka elää onnellisena, löytää rakkauden ja kauneuden.*

Ronald Russell (Positiivarit 2003, 33)

3 UHMAIKÄ

Uhmaikä on lapsen kasvun ja kehitysvaihe, joka alkaa noin 2 vuoden iässä ja menee ohi lapsen ollessa 4-5-vuotias. Uhmaikä on aikaa, jolloin lapsi alkaa itsenäistyä ja hallitsemaan erillisyyttä vanhemmistaan. Uhmaiässä alkaa lapsen oman tahdon opetteleminen. Voimakkainta itsenäistyminen on kaikkein lähimmästä ihmissuhteesta, joka on tavallisimmin suhde äitiin. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.c) Lapsen uhmakkuus vanhempia kohtaa on kuitenkin eräänlainen rakkaudenosoitus heille. Kun lapsi uskaltaa näyttää uhmaansa, hän tuntee olonsa turvalliseksi ja hänellä ovat asiat hyvin. Lapsi tie-

tää vanhempiensa rakastavan häntä, vaikka lapsi käyttäytyisinkin uhmakkaasti. (Alfvén & Holsten 2012, 52.)

3.1 Uhmaikäisen lapsen kehitysvaiheet

Uhmaikäinen lapsi käyttää hyvin usein Ei-sanaa. Tämä on hyvä merkki lapsen itsenäistymisestä vanhemmistaan ja se antaa lapselle tunteen itsenäisyydestä sekä itsensä hallinnasta. Lapsen irtautumisvaihe vanhemmistaan toimii pohjana omantunnon kehittymiselle. Lapsi oppii rauhoittamaan, rajoittamaan sekä kannustamaan itseään. Uhmaiässä lapselle on erittäin tärkeä saada usein harjoitella tahtomista ja mitä sillä voi saada aikaan. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.d)

Mikä saa lapsen käyttäytymisen muuttumaan uhmaiässä? Lapsella on aina syy tietynlaiseen käyttäytymiseen. Vanhemmat eivät aina ymmärrä lapsen käyttäytymisen syytä. He eivät käsitä, miksi aikaisemmin lapsesta mukavalta tuntuneet asiat eivät enää miellytä lasta. Esimerkiksi kylpeminen, joka ennen on ollut hauskaa, saakin lapsen nykyään pelokkaaksi ja lapsen entinen lempiruoka ei enää maistu hänelle ollenkaan. Näiden asioiden sanotaan johtuvan siitä, että lapsi yhdistelee päässään erilaisia asioita ja päätelmistä syntyneet ratkaisut ovat hänelle täysin loogisia. Esimerkiksi kylpiessä lapsi on voinut nähdä kylpyammeen tyhjenevän ja veden valuvan viemäriin, hän voi ajatella joutuvansa itsekin viemäriin. Puolestaan lapsen lempiruoka saattaa tuoda lapselle mielikuvan jostakin epämiellyttävästä asiasta, joka saa lapsen voimaan pahoin. Nämä tilanteet saavat usein aikaan konfliktitilanteen vanhempien kanssa. (Alfvén & Holsten 2012, 51.)

Useasti uhmaikä koetaan negatiivisena asiana, vaikka se on lapsen kasvun ja kehityksen kannalta hyvä ja välttämätön asia. Kaikilla lapsilla uhmaikä ei näyttäydy yhtä voimakkaana, kaikista lapsesta ei välttämättä huomaa uhmaikää ollenkaan. (Alfvén & Holsten 2012, 15.) Lapsen persoona ja temperamentti vaikuttavat siihen, kuinka rajuna uhmaikä lapsella ilmenee. Lapsen ollessa kiukkuinen ja turhautunut, vanhemmat voivat luulla hänen syntyneen tuhmaksi ja hankalaksi. Näin ei kuitenkaan ole, vaan nämä piirteet kehittyvät lapsen kasvaessa ja pyrkiessä itsenäistymään. Lapsi tarvitsee vanhempiaan selvitäkseen vaikeasta elämänvaiheesta ja kasvaakseen luottavaiseksi ja rakastavaiseksi lapseksi. Jokainen lapsi käyttäytyy joskus huonosti, mutta varsinkin uhmaiässä tämä

asia korostuu. Uhmaiässä lapsi kokeilevat vanhempien asettamia rajoja nähdäkseen, miten vanhemmat pysyvät asettamissaan rajoissa. Välillä rajoja koetellaan todella rajustikin. Uhmaikäinen lapsi on ristiriidassa itsensä kanssa, sillä hän haluaa olla ”iso”, mutta samanaikaisesti hän kuitenkin tarvitsee hoitoa ja turvaa. (Mackonochie 2004, 4.)

3.2 Lapsen käyttäytyminen uhmaiässä

Lapsi on tässä vaiheessa avulias, innokas touhuliija. Hänellä on halua harjoitella arjen taitoja ja olla vanhempien apuna pienissä kotiaskareissa. Lapsi alkaa kasvaa omaksi itsekseen ja oman tahdon opetteleminen voimistuu. Lapsi ei pysty kuitenkaan hallitsemaan tunteitaan, hän saattaa kiukutella, pelätä, itkeä, nauraa tai turhautua asioista, ja tunteet vaihtelevat voimakkaasti ja nopeasti laidasta laitaan. Lapsella on jo taitoa tarkastella asioissa, mikä on oikeaa ja mikä väärää, hyvää sekä pahaa. Lapsi osaa jo osoittaa myötätuntoa muita kohtaan, mutta toisen huomioon ottaminen ja toisten ajatusten ja tunteiden ymmärtäminen on vaikeaa. Lapsi pelkää eroon joutumista vanhemmistaan, varsinkin äidistään. Tällöin on tärkeää, että lapsella tukenaan turvallinen aikuinen ja aikuisten antama turva ja hellyys ovat erittäin tärkeitä lapselle. Lapsi saattaa olla jopa ihastunut vastakkaista sukupuolta olevaan vanhempaansa. Lapsi tykkää tuottaa vanhemmilleen iloa ja perheen kanssa yhdessäolo on hänestä nautinnollista. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.e.)

Uhmaikäinen lapsi nauttii leikkimisestä ja osaa leikkiä ikäistensä kanssa, mutta myös hetken aikaa yksin. Leikkiminen kavereiden kanssa ei ole vastavuoroista leikkiä, vaan se on rinnakkaisleikkiä. Lapsi tykkää erilaisista yksinkertaisista sääntöleikeistä ja peleistä, sekä mielikuvitus- ja roolileikeistä. Lapsi on hyvin itsekeskeinen ja esimerkiksi lelujen jakaminen ja peleissä häviäminen ovat lapselle erittäin vaikeita asioita. Lapsen mielikuvitus alkaa vilkastua uhmaiässä ja tämä aiheuttaa lapselle erilaisia pelkotiloja, kuten pimeänpelko. Lapsen liikunnalliset taidot kehittyvät nopeasti, lapsi osaa muun muassa juosta, kävellä portaita, pelata palloa, kiipeillä, mutta harjoittelua vaatii luisteleminen, hiihtäminen, narulla hyppiminen, uiminen sekä polkupyörällä ajamaan opetteleminen. Uhmaiässä lapsi voi olla vilkas ja hyvinkin uhkarohkea. Uhmaikäisen lapsen kädentaidot ovat sen verran harjaantuneet, että hän osaa rakennella palikoilla, piirtää, muovilla ja saksien käyttäminen onnistuu. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.f.)

3.3 Lapsen uhmaikä vanhemman näkökulmasta

Lapsen ollessa uhmaikäinen, hänen ja vanhemman välillä syntyy usein konfliktitilanteita mitä pienimmistäkin asioista. Vanhemmille tämä on erittäin uuvuttavaa aikaa ja vanhemmat saattavat kokevat itsensä neuvottomaksi lapsen kanssa. Vanhempien on vaikea uskoa, että heidän kiltistä ja rauhallisesta lapsesta on tullut ärtyisä, huutava ja tottelematon lapsi. Vanhemmat saattavat jopa hävetä lapsensa käyttäytymistä. (Alfvén & Holsten 2012, 16.) Lapsen käyttäytymiseen vanhempien täytyy reagoida ja heillä on oikeus myös suuttua lapselle. Vanhempien kannattaa kuitenkin joustaa tietyistä johdonmukaisuudesta, ja näin joitakin konfliktitilanteita saadaan helpommin rauhoitettua. Monesti vanhemmat ovat avuttomia uhmaavan lapsensa kanssa, eivät uskalla asettaa rajoitusta tai kieltää lastaan. He ovat hyvää tarkoittavia vanhempia, mutta aina asiat eivät suju mallikkaasti. He antavat mieluummin huutavalle ja kiukkuavalle lapselle periksi, kun nimenomaan pitäisi olla tiukempi asioiden suhteen. Vaikka vanhemmat luulevat tuntevansa lapsensa, heillä on käsitys, että lapset ovat hyvin hauraita ja menevät rikki, jos heitä kielletään tai heidän pyyntöihinsä ei suostuta.

Miksi vanhemmat sitten toimivat tällä tavoin? Sanotaan, että vanhempien käyttäytymisen taustalla on pelko omasta suuttumuksesta, ei niinkään pelko lapsen suuttumuksesta. Kiukkuava lapsi voi saada vanhemmissaan aikaan odottamattoman tunteen, vanhempi voi havahtua ajatukseen, että voisi jopa lyödä lasta, jos lapsi jatkaa kiukuttelua. Vanhempien ajatukset voivat juontaa juurensa heidän omista, lapsuudessa koetusta käsittelemättömistä tunteista, jotka ovat patoutuneet vuosien saatossa. Vanhemmilla on voinut lapsuudessaan olla tiukka kasvatus, eivätkä tämän vuoksi halua rajoittaa omaa lastaan. Vanhemmat pelkäävät, että aiheuttaisivat lapsen tunne-elämän kehitykselle vahinkoa, jos he toimisivat määrätietoemmin lapsen kanssa. Lapsi omaksuu vanhempien toiminnan kautta käsityksen, että hän on voi raivoamisellaan hallita kaikkia ympärillään olevia ihmisiä. Lapsesta tämä ei kuitenkaan ole hyvä asia, sillä lapsi kokee olonsa turvattomaksi. Hän on pettynyt omiin vanhempiinsa, jotka eivät pysty asettamaan rajoja, tai ainakaan pitämään niistä kiinni. (Sinkkonen 1995, 76–77.)

4 LAPSEN JA VANHEMMAN VÄLINEN VUOROVAIKUTUSSUHDE

Ihmislapsi saa syntymässään geeniperimän, kuitenkin ihmismielen muodostumiselle ei perimä ole rakennusaineena vaan ”valmistustapa”. Mieleemme kehkeytyy niin, että olemme yhteydessä muiden mieliin ja emme ole eristyksessä. Toimintatapojamme, tuntekokemuksiamme ja ruumiintoimintojamme muovaa varhainen vuorovaikutus. Ensimmäiset ikävuodet ovat merkittäviä, koska kehomme muotoutuu silloin. Vuorovaikutuksessa lapsen aivot muovautuvat ja mukautuvat tärkeimpien ihmissuhteiden ilmapiiriin. Tällöin vanhempien merkitys on suuri kuin myös sisaruksien, päivähoiton aikuisten ja lapsien sekä muiden kaverien. Aikuisen kanssa vuorovaikutuksessa lapsi sisäistää olettamuksia: Millainen minä olen? Millaisia ovat ihmissuhteet? Miten saan turvaa? Millainen maailma on? Lapsi suuntautuu olettamuksien pohjalta uusiin ihmissuhteisiin. (Kanninen & Sigfrids, 2012, 27–28.)

4.1 Vuorovaikutussuhteen kehittyminen

Vuorovaikutussuhteen muodostumisen kannalta on tärkeää, että vanhemmilla on aikaa lapsilleen. Vanhempien kiireettömyys lisää lapselle turvallisuuden tunnetta ja lapsi uskalttaa näyttää vanhemmilleen kaikenlaiset tunnetilansa ja huomaa vanhempiensa olevan hänen tukena. Lapselle syntyy nähdäksi ja kuulluksi tulemisen kokemus ja se kehittää lapselle kyvyn kuulla itseään. (Hellsten 1999, 135–136.) Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus kehittää lapsen kykyä säädellä omia tunteitaan sekä toimintaansa. Vanhempien omalla toiminnalla on tärkeä merkitys vuorovaikutussuhteessa. Vanhemmat ovat ilon jakajana ja lohduttajina, mutta heidän tehtävään on myös rajoittaa lasta. Heidän tehtäviin kuuluu lisäksi opettaa lapselle kielteisten tunteiden hallintaa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014)

Hyvään varhaiseen vuorovaikutukseen ei ole taikatemppeja. Lapsi tarvitsee toistuvia yhteisiä hetkiä arjessa, kuten kylvetys, vaipan vaihto, ruokailu, nukkumaan laitto, ulkoilu, leikkiminen, loruilu, lohduttaminen ja satujen lukeminen. Rakkauden ja hyväksynnän osoittaminen ja pysyvät ihmissuhteet ovat lapselle turvallinen ja tärkeä perusta varhaisvuosien hyvälle kasvulle. Arki on niitä hetkiä, joissa kohdataan, seurustellaan, jae-

taan kokemuksia, osoitetaan ja jaetaan tunteita, opetellaan yhdessä elämistä ja ollaan vuorovaikutuksessa.(Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a.g)

4.2 Haasteet vuorovaikutussuhteessa

Lapsen ensimmäisten elinvuosien aikana tapahtuvalla varhaisella vuorovaikutuksella on suuri merkitys hänen psyykkiseen terveyteensä. Lapsi tarvitsee vanhemmiltaan riittävästi tukea, joka auttaa lasta luomaan itsearvostusta, tunnetta siitä, että toisiin voi luottaa. Vuorovaikutus koostuu aivan tavallisista, vaistonvaraisesti tulevista asioista. Hyvin toimivassa vuorovaikutussuhteessa vanhempi nauttii lapsestaan ja on aidosti läsnä hänen kanssaan. Lapsi saa kokemuksen, että häntä ymmärretään ja vanhempi hyväksyy lapsen kaikki tunteet. Lapsi oppii itse tunnistamaan omia tunteitaan ja oppii emotionaalisen itsesäätelyn. (Terveyskirjasto 2014.)

Lapsi tarvitsee vanhemmiltaan aitoa, kiireetöntä läsnäoloa sekä kiinnostusta lapsen asioihin. Valitettavasti nykypäivänä vanhemmilla ei tahdo riittää aikaa lapsilleen, sillä elämä tuntuu olevan jatkuvaa kiirettä. Mutta mistä kiire sitten johtuu? Hyvin usein vedotaankin siihen, että ei voi tehdä joitakin asioita, kun ei ole aikaa. Kun kiire-ilmiötä lähdetään tutkimaan, voidaan havaita, ettei kyseistä ilmiötä ole olemassa, jollei haluta sen olevan. Ihmiset itse luovat kiireen väärillä valinnoilla elämässään. He valitsevat itselleen tärkeitä asioita, joita eivät kuitenkaan pysty hoitamaan. Valintoihin vaikuttaa arvomaailmamme, ovatko arvomme pinnallisia vai syvällisiä. Jos elämästä puuttuvat arvot ja vanhempien omat arvot perustuvat esimerkiksi menestykseen sekä oman mielihyvän tuottamiseen, elämä on hyvin pinnallista, jopa tyhjää. Tätä pinnallisuutta pyritäänkin täyttämään asioilla, joiden uskotaan tuottavan onnellisuutta ja mielihyvää. (Hellsten 1999, 124–125.)

Monesti kuvitellaan, että onni saavutetaan hankkimalla paljon omaisuutta tai olemalla jatkuvasti menossa jossakin. Tämän johdosta vanhempien elämä on aikataulutettua, eikä vapaalle perheen yhdessäololle jää aikaa. Vanhemmat usein stressaantuvat, kun joutuvat kuljettamaan lapsiaan harrastuksiin lähes joka ilta. Vanhemmat eivät tule ajatelleeksi, että he itse voisivat rajoittaa lapsen jatkuvaa menemisiä. Jos vanhemmilla itsellään on usein menoja, on helppo totuttaa lapsetkin samanlaiseen elämäntyyliin. Joskus tuntuu,

että vanhemmat eivät osaa tai halua olla lastensa kanssa, vaan on helpompi sysätä vastuu lapsesta jollekin toiselle. Vanhempien kiireinen elämäntyyli ”tartutetaan” lapsiin ja yhä pienemmät lapset ovat jo mukana kiireen oravanpyörässä.

4.3 Vanhemmuus ja vuorovaikutussuhde

Vanhemmuus määritellään lapsen ja aikuisen väliseksi ihmissuhteeksi, joka on toisiinsa sidottua, jatkuvaa yhdessä kasvamista ja muuttumista. Lapsi antaa vanhemmilleen mahdollisuuden olla vanhempi, ilman lasta ei ole vanhemmuutta. Vanhemmuus on jatkuvaa kypsymistä ihmisenä, eikä vanhemmat koe koskaan oleman täysin kypsiä. Lapsen kanssa puuhastelu, erilaisten asioiden tekeminen lapsen puolesta ja yhdessä olo ovat vanhemmuutta. Vanhemmuuden sanotaan olevan ihmisen monimuotoisimpia psykologisia prosesseja. Vanhempi voi ymmärtää lastaan sen kautta, että on ollut itsekin joskus lapsi. Vanhemmat muokkaavat vanhemmuuttaan sen perusteella, millainen suhde heillä on ollut omiin vanhempiinsa. Lapsen kautta vanhempi pystyy käymään läpi omia lapsuudenkokemuksiaan. Vanhemmuus ei ainoastaan kasva menneisyyden muistoista, vaan vanhemmuuteen vaikuttaa myös aikuisen tähän hetkinen kiintymyssuhde, oma parisuhde. (Tamminen 2004, 69–73.)

Meidän kulttuurissamme vanhemmuus ei ole kovinkaan arvostettu asia. Meillä jokaisella tuntuu olevan kiire itsensä toteuttamiseen, eikä aikaa riitä toisten huolehtimiseen. Kuvitellaan, että jokainen pitäkään huolen itsestään, jos siihen ei pysty, olkoon se yhteiskunnan tehtävä. Miksi asioista ajatellaan näin? Periaatteessa vanhemmuus on vallan ottamista ja vanhemmuus perustuu ”vanhan” arvostamiseen. Tämä tarkoittaa, että vanhemmat ovat valtaistuimella lapsiin nähden kaikesta vastustuksesta huolimatta. He omalla elämäkokemuksellaan käyttävät valtaa lapsiin ja sanelevat, kuinka asiat pitäisi olla. He pitävät joitakin asioita itsestään selvyytenä ja heidän mielestään on itsestään selvää, että lapset noudattavat niitä. Vanhemmille langennut vallankäyttö on periaatteessa palvelutehtävä ja vallan saavuttaa vain vastuun ottamisen kautta ja se merkitsee myös vastuun ottamista lapsesta. (Hellsten 1999, 32–35.)

Vanhemmille on uskottu arvokas tehtävä kollektiivisen tietojen ja kokemusten välittäjänä seuraaville sukupolville. Tämä tiedonsiirto ei tapahdu hetkessä, vaan se vaatii myös

lapselta tiettyjen kehitykseen liittyvien lainalaisuuksien huomioimista. Lapsen täytyy omia asia omakseen, muuten perittyä tietoa ei voi sisäistää. Asioiden viestiminen on kohdistuttava suoraan lapsen persoonaan ja asioihin täytyy olla tiettyä syvyyttä sekä jatkuvuutta. Tehtävä on annettu sellaisten henkilöiden hoidettavaksi, joilla on erityinen suhde lapseen. Tämä tehtävä on annettu lapsen vanhemmille. Juuri tämän erityisen suhteen, jota kutsutaan nimeltä rakkaus, avulla tavoitetaan lapsen persoonan ydin. Voidakseen kehittyä suotuisasti ja pystyäkseen omaamaan kaiken ihmiskunnan yhteisen omaisuuden, lapsi tarvitsee ympärilleen rakkaudellisen asenteen. Rakkaudellinen vuorovaikutus ja yhteinen omaisuus yhdessä totuuden kanssa muodostavat lapsen omantunnon. Rakkaus on toisen persoonan kunnioittamista ja totuus puolestaan on ihmiskunnan moraalin ja pelisääntöjen tunnustamista. Vanhempien tehtävänä on välittää lapselleen rakkautta ja totuutta. (Hellsten 1999, 32–35.)

*On vain kaksi perintöä jotka kannattaa
toivoa pystyvänsä antamaan lapsilleen:
– juuret ja siivet*

Hodding Cartet (Positiivarit 2003, 45.)

4.4. Vanhemmuuden tukeminen

Jatkuva kiire, työpaineet, parisuhteen kriisivaihe, perhe-elämän vaihtelevuus, jännittyneisyys sekä talousasiat ovat lapsiperheen arkea vaikeuttavia tekijöitä. Nykyajan perheitä kuormittavat myös vapaa-ajanvietto, johon sisältyy muun muassa lasten ja vanhempien harrastukset. Lapsiperheen elämälle ominaista on myös tietty syklisyys. Tilanteet ja rutiinit toistuvat joka päivä ja viikosta toiseen. Elämään rytmittävät vanhempien työt, lasten hoitoajat, ruokailurytmit sekä nukkumaanmenoajat. Jokainen päivä perheessä on perheenjäsenten välistä tunteiden siirtämistä, tunnetyötä, ilmapiirin luomista, rutiineja, käytänteitä ja niistä sopimista sekä aikataulujen yhteensovittamista. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009 12–13.) Monet vanhemmat voivat uupua lapsiperheen arjen pyörittämisessä ja he saattavat kokea voimattomuutta tai kykenemättömyyttä kasvatustehtävässään. Tällöin he tarvitsevat tukea ja neuvoa vanhemmuuteensa. Heillä on käytössään terveys- ja sosiaalitoimen palveluita sekä varhaiskasvatuksen tarjoamia palveluita. Varkaudessa

on tarjolla avoimen varhaiskasvatuksen toimesta muun muassa perheohjausta, joka on kotikäynnerein tehtävää perheen tukemista heidän arjessaan.

Nykyajan vanhemmat ovat hyvin tietoisia omasta tehtävästään vanhempana ja he pitävät perhettä ja lapsikeskeisyyttä todella tärkeinä asioina. Mutta tutkittaessa vanhempien toimintaa ja arjessa ilmeneviä tunteita, saadaan asioista paljon vivahteikkaampi ja rosoisempi kuva. Perheiden elämässä on myös paljon epäjohdonmukaisuutta ja ennakoimattomuutta. (Rönkä ym. 2009, 15.) Vanhemmille tehdyssä kyselyssä ilmeni, että omien tunteiden hallitseminen varsinkin väsyneenä, on vanhempien mielestä pulmakohta lapsen kasvattamisessa. Kun vanhemmat ovat väsyneitä ja voimattomia, he eivät jaksakaan pitää omasta kasvatustyylistään tarpeeksi kiinni ja antavat monesti lapselle helpommin periksi asioita. He eivät myöskään jaksakaan aina olla ymmärtäviä, johdonmukaisia ja saattavat olla kärsimättömiä ja huutaa lapselle. (Rönkä ym. 2009, 55.) Vanhemmilla on oikeus näyttää tunteensa lapselle ja vanhemmillakin on lupa olla välillä väsyneitä.

Vanhemmuus herättää nykyään paljon keskustelua. Vanhemmuuden sanotaan nykyään heikenneen. Vanhempia usein syyllistetään siitä, että he ovat työsidonnaisia, jonka vuoksi yhdessäololle lapsen kanssa ei ole aikaa (Sinkkonen 2008, 19). Varsinkin vanhemman sukupolven kasvattajat ovat ihmetelleet, miten lapsen kasvattaminen on muuttunut vaikeaksi tehtäväksi. Moni vanhempi yrittää parhaansa mukaan kuitenkin löytää oman tapansa toimia arjessa. Voidaan sanoa, että kasvatuskulttuurissa on tapahtunut muutosta ja tämä haastaa kasvattajat uudelleen vanhempien kanssa tapahtuvaan vuorovaikutussuhteeseen. (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa & Rasku-Puttonen 2006, 51–52.) Kasvattajan on hyödyllistä tunnistaa oma paikkansa vanhemmuuden sukupolvisessa, kulttuurisessa ketjussa, voidakseen jakaa perheiden kanssa kasvattajuutta. Jokaisella kasvattajalla on kokemus oman lapsuuden kautta saadusta vanhemmuudesta sekä osalla on myös omien lasten kautta annettua kokemusta vanhemmuudesta. (Kekkonen 2004, 84.)

Nykypäivän vanhemmat kokevat tarvitsevansa yhä enemmän tukea vanhemmuuteensa. Tämä asia tulee ilmi sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen STAKESIN raportista, jossa kerrottiin vanhemmuuden ja perheiden hyvinvointia tukevien palveluiden selvittämiseen kohdistetusta hankkeesta (Kekkonen 2004, 15). Hankkeessa kävi hyvin ilmi, että vanhemmuus koettiin suurena huolen aiheena asiantuntijoi-

den ja vanhempien mielestä. Vanhemmat kokivat, että heillä ei ollut aina mahdollisuutta keskustella esimerkiksi vanhemmuuden identiteetistä, vanhemmuuteen kasvusta, sekä lapsen ja vanhemman välisestä tunnesuhteesta. Myös työn ja perheen yhteensovittaminen oli myös aihe, johon vanhemmat olisivat halunneet enemmän keskustella ammattihenkilöiden kanssa. (Kekkonen 2004, 94.)

5 TOIMINNALLISUUS

Puhuttaessa toiminnallisuudesta, tarkoitetaan sellaisia työskentelytapoja, joissa lapsi pystyy ilmaisemaan itseään hänelle luontaisella tavalla. Toiminnallisuutta voidaan käyttää hyödyksi monella eri sosiaalityön osa-alueella esimerkiksi lastensuojelussa ja varhaiskasvatuksessa. Toiminnallisia menetelmiä muun muassa ovat leikkiminen, liikkuminen, taiteileminen sekä tutkiminen. Myös sadutusta on käytetty yhtenä toiminnallisuuden muotona lasten kanssa toimiessa. Toiminnallisuuden onnistuessa, se tarjoaa lapselle turvalliset olosuhteet oman elämän tarkasteluun. Lapsi voi toiminnan avulla siirtää huolia ja murheitaan itsestään kauemmas, jolloin asioita on helpompi käsitellä. (Barkman 2005.)

5.1 Toiminnalliset tuokiot lapsen kanssa

Järjestettäessä toimintaa lapselle, on aikuisen tärkeää olla itse innostunut ja aidosti kiinnostunut lapsesta. Motivaatio ja innostus pitää saada tarttumaan myös lapseen. Lapsi saadaan kiinnostumaan esimerkiksi eloisan puheen avulla. Toiminnalla täytyy olla selkeä tavoite, jotka saattavat kuitenkin toiminnan edetessä muuttua. Toiminnassa täytyy tietää, mitä tehdään ja millä tavoin. Käytettävä väline tulee olla täydellisesti hallinnassa ja sen valinta on täytynyt tehdä huomioiden lapsen kehitystaso. (Barkman 2005.) Vanhemmat voivat järjestää lapsilleen samanlaista toiminnallisuutta myös kotiloissa. Lisäksi lapsen voi ottaa mukaan kaikkiin arkisiin askareisiin, kuten avuksi siivoukseen tai ruoanlaittoon.

Varsinkin lastensuojelussa käytettäessä toiminnallisuutta menetelmänä on huomioitava myös eettiset kysymykset keskusteluissa. Lapsen kertomaan ei kerrota eteenpäin muille henkilöille, lapsen kokemusta ei käytetä väärin, ja hänen kertomaa ei käytetä vallanvälineenä. Jokaisen toimintatuokion lopussa, olisi tärkeää puuhastella yhteistä kivaa tekemistä lapsen kanssa. Tällöin lapselle jää hyvä mieli tapaamisesta. Lapsen kannustaminen on myös tärkeässä asemassa. Jokainen aikuinen käy mielessään läpi toimintatuokion herättämiä tunnetiloja, jotka olisikin hyvä päästä käsittelemään lähimmän työkaverin tai työnohjaajan kanssa. Voidakseen kasvattaa ja ymmärtää toisia, on tärkeää oppi ymmärtämään itseään. (Barkman 2005.)

5.2 Yhdessä tekemisen ilo

Ilo on jaettua. Lapsella on mahdollisuus kokea iloa ja hyvänolontunteita asettuessaan vuorovaikutussuhteeseen aikuisen kanssa. Toistuvien kokemusten kautta kyky sisäistyy vähitellen lapsen omaksi kyvyksi tuntea hyviä tunteita ja hakea uusia yhteyden hetkiä ja niistä vahvistuvaa iloa. Samanlaiset kokemukset hyvistä tuntemuksista ja myönteisen tunnetilan vahvistumisesta synnyttävät kiinnostuksen ottaa toisen tunteet ja näkökulmat huomioon. Ilman näitä kokemuksia ei ole edellytyksiä terveeseen yhteisöllisyyteen. (Mäkelä 2014.) Lapset kaipaavat yhteistä toimintaa vanhemman kanssa. Aikuisen tehtävänä on ohjata lapsen toimintaa, säädellä lapsen tunnetiloja sekä opettaa ja kasvat-
taa lasta. Tärkeää on tukea lapsen itsemääräämistaitoa, sekä tarjota onnistumisen kokemuksia. Yhdessä oloon liittyy myös hassuttelu. Hassuttelun tarkoitus on keventää arkea ja tarjota hyvällä tavalla yhteenkuuluvuutta lapsen kanssa. (Kanninen & Sigfrids, 2012, 96–97.)

Nykypäivänä törmää usein siihen, että vanhemmat eivät välttämättä osaa olla lapsensa kanssa ja heidän on vaikeaa keksiä yhdessä tekemistä. Yhteinen aika usein käsittää television katselemisesta, tietokoneella olemisesta tai kyläilystä. Enää ei välttämättä pelata lautapelejä ja harrasteta liikuntaa yhdessä. Tekemisestä puuttuu aito läsnäolo ja tekemisen ilo. Lapsi ei vaadi vanhemmiltaan hienoja, kalliita tavaroita voidakseen puuhastella yhdessä vanhempien kanssa. Lapselle riittää, että vanhempi on aidosti läsnä ja tekeminen tuottaa molemmille iloa. Vanhempien antama positiivinen palaute lapselleen on hyvin tärkeää lapsen itsetunnon kannalta. Jos vanhemmalla on positiivinen ja kannusta-

va ote lapsen kanssa yhdessä toimimiseen ja olemiseen, sama ilo ja positiivisuus tarttuvat myös lapseen. Lapsi arvostaa vanhempiensa myönteisyyttä. Vanhempien joutuessa kertomaan lapsella joskus ikäviäkin asioita, kertominen kannattaa tehdä myönteisellä tavalla. Tällöin lapsen on helpompi ymmärtää ja hyväksyä asiat.

5.3 Leikin merkitys

Leikillä on suuri merkitys lapsen kehityksen kannalta. Leikin avulla lapsi kokee elävänsä, leikki on lapsen tapa tarttua asioihin ja suhtautua toisiin ihmisiin. Leikkiessä lapsi hallitsee kaikkea tekemistään ja hän saa olla elämänsä sankari. Leikin avulla lapsi oppii keskittymään ja saa harjoitusta ihmiseltä vaadittavista elämäntaidoista. Lapsi tarvitsee leikkirauhaa, aikaa sekä myös leikkikavereita. (Jantunen & Rönöberg 1996, 119–121.)

Leikkiminen on erilaista eri ikäkausina ja se riippuu lapsen kehitystasosta. Noin vuoden ikään asti, lapselle on hyvin tärkeää, että hänellä on fyysinen kontakti aikuiseen. Leikkiminen koostuu erilaisista kosketus- ja sormileikeistä, hypittelystä sekä tuudituksesta. Puolen vuoden iässä lapsi innostuu pitämään esineitä itse ja lapsi tunnustelee esineitä suullaan. Saavuttaessa uhmailän lapsella herää mielenkiinto leikkitalanteissa, joissa aikuinen osallistuu itse leikkiin esimerkiksi liikuttamalla lelua tai eläytymällä vaikka eläimeksi. Lapsen ollessa noin kolme vuotta, hän alkaa leikkiä roolileikkejä. Leikkiminen voi tapahtua yksin tai yhdessä aikuisen kanssa.

Leikkitaidon harjaantuessa lapsi leikkii roolileikkejä myös kavereiden kanssa. Roolileikit onnistuvat parhaiten, jos leikissä mukana on vanhempia lapsia. Lapsen lähestyessä kouluikää roolileikit muuttuvat suunnitelmalliseksi ja vastavuoroiseksi yhteisleikiksi, jossa osataan neuvotella leikkiin liittyvistä asioista. Leikki on määrätietoista ja sitä voidaan jatkaa jopa useita päiviä. (Jantunen & Rönöberg 1996, 125–126.) Leikillä on tärkeä merkitys lapsen emotionaaliseen, sosiaaliseen, kognitiiviseen sekä psyykkiseen kehitykselle. Leikki kuvastaa lapsen meneillään olevaa kehitysvaihetta ja hänen elämänsä. Vanhempia tarvitaan herättämään lapsessa oleva leikin itä, tukea sen kasvua ja antaa leikille tilaa. (Sinkkonen 2008, 225.) Vanhempien tehtävä on kannustaa lasta leikkissään ja tehdä leikille mahdollisimman hyvät edellytykset. Vanhempien täytyy välttää liiallista leikin ohjaamista ja leikissä neuvomista. Leikkiminen yhdessä lapsen kanssa on

tärkeä keino parantaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Leikki ei ole ainoastaan lapsia varten, vaan myös aikuisten voivat leikkiä.

*Emme lopeta leikkimistä siksi,
että vanhenemme, vaan vanhenemme siksi,
että lopetamme leikkimisen.*

(Positiivarit 2003, 12.)

6 VERTAISTUKI

Vertaistuki on samanlaisessa elämäntilanteessa olevien tai saman elämäntilanteen läpikäyneiden ihmisten halua jakaa kokemuksiaan ja tukea toinen toistaan. Vertaistuen avulla ihminen voi löytää ja tunnistaa omat voimavaransa sekä omat vahvuutensa. Voidaan sanoa, että vertaistuki on voimaantumista ja eräänlainen muutosprosessi. Vertaistukeen toteuttamistapoja ovat muun muassa vertaistukihenkilötoiminta, vertaistukiryhmät sekä vertaistuki verkossa, joka voi olla kahdenkeskistä tai ryhmämuotoista. Toiteutusympäristöinä ovat muun muassa ohjatut keskusteluryhmät, avoimet kohtaamispaikat, toiminnalliset ryhmät sekä kahdenkeskiset tapaamiset. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinninlaitos 2013.)

Vertaistuki on kokemuksen purkamista, kokemuksen ja tiedon jakamista sekä selviytymiskeinojen jakamista. Vertaistukiryhmät voivat olla pieniä ja suuria. Kokoontuminen tapahtuu säännöllisin välein. Ongelmat voivat olla hyvinkin arkaluontoisia, joita peitellään usein muiden ihmisten seurassa. Vertaistukiryhmässä olo voi helpottaa, kun kohtaa samassa tilanteessa olevia henkilöitä, tällöin voi häpeän tunteen unohtaa. Ryhmässä on helpompaa jakaa omia tunteita kun tietää, että muut ymmärtävät. Vanhemmat voivat saada toisiltaan käyttökelpoista tietoa, uusia näkökulmia, jotka voivat auttaa jäsentämään omaa elämäntilannettaan ja helpottaa käytännön pulmien ratkaisemista. (Ihalainen & Kettunen, 2011 47–48.)

Vertaistukiryhmissä syntyy myös uusia ihmissuhteita jotka laajentaa perheiden sosiaalista verkostoa (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2004, 113). Pelkästään yhdessäolo saattaa olla elinvoimaa lisäävää. Ryhmään kuulumisen luo henkistä turvallisuutta ja opettaa ottamaan toiset huomioon, kuuntelemaan ja ymmärtämään erilaisuutta (Kempainen 2000, 37–38). Vertaistukiryhmissä äidit saavat vertailla kokemuksia kasvatuksesta, lapsen hoidosta ja kehityksestä, vanhemmuudesta, parisuhteesta, varhaisesta vuorovaikutuksesta, töihin paluusta ja muista lapsen kehitystason mukaisista ajankohtaisista asioista. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2004, 116–118.)

Vertaistukiryhmille on nykyään yhä enemmän tarvetta ja vertaistukiryhmät ovat suosittuja tukimuotoja. Varkaudessa avoin päiväkotiryhmä järjestetään erilaisia vanhemmuutta tukevia vertaistukiryhmiä. Tällä hetkellä kokoontuvia ryhmiä ovat *Iloa arkeen lapsen kanssa 2* sekä *Masuvauvaryhmä*. *Iloa arkeen lapsen kanssa 2* -ryhmän tarkoituksena on lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen tukeminen. Ryhmän toiminta toteutetaan lähes samanlaisena, kuin aikaisempi ryhmä oli. Erona tässä ryhmässä on uusi yhteistyökumppani, joka on tällä kertaa Lapsen Kengissä ry. Yhteistyökumppani tekee lastensuojelun perhetyötä. *Masuvauva-ryhmässä* on tarkoitettu odottaville äideille ja ryhmään ovat tervetulleita myös uudelleen synnyttäjät. Ryhmässä on mahdollista nauttia odotuksesta ja keskittyä raskauteen sekä vauvaan liittyviin tunteisiin. Tässä vertaistukiryhmässä yhteistyökumppanina on äitiysneuvolan terveydenhoitaja. (Varkauden kaupunki 2014.)

Vertaistukiryhmän ohjaajan rooli on tärkeä ryhmän toimivuudelle. Ryhmän muotoutumiseen vaikuttaa ohjaajan persoonallisuus sekä ohjaajan oma elämäntilanne, perhe ja sosiaalinen asema. Nämä antavat hyvän pohjan ohjata ryhmää ja rohkeutta siihen, miten ohjaaja kykenee pistämään persoonallisuutensa peliin. Ryhmän ohjaajan tärkein ominaisuus on aitous ja hyvä läsnäolo. Ohjaajan rooliin vaikuttaa myös ryhmän jäsenet. Ryhmä toimii hyvin ja on vakaa jos ohjaajalla on varaukseton hyväksyntä ryhmän jäseniltä. Ohjaajan täytyy antaa tilaa ja vastuuta ryhmänsä jäsenille kantaen kuitenkin itse kokonaisvastuun ryhmän toiminnasta ja myös siitä, että kaikki ryhmän jäsenet saavat äänensä kuuluviin. (Heiskanen & Hiisijärvi, i.a.)

Ohjaaja tulee olla kanssakulkija, joka huolehtii ryhmän toimivuudesta, luo turvallista ja tasavertaista ilmapiiriä. Ohjaajan tulee olla tasavertainen ryhmän jäsenten kanssa. Hä-

nen ei tule vertailla itseään muihin ryhmäläisiin. Turvallisessa ja sallivassa ilmapiirissä on ryhmän jäsenillä tilaa olla oma itsensä ja saada äänensä kuuluviin omaksi ja yhteisen hyväksi. Ohjaajan toiminnan lähtökohtana on tiedostaa, että jokainen ihminen on elämänsä paras asiantuntija. Ohjaaja voi ainoastaan johdattaa ryhmäläisensä kulkemaan omalla tiellään, ohjata heitä itse auttamisen suuntaan. (Heiskanen & Hiisijärvi, i.a.)

7 KRISTILLINEN KASVATUS

Kasvatus nähdään kirkon kasvatuksen linjauksessa kaikenikäisten kokonaisvaltaisen kasvun mahdollistamisena ja tukemisena. Se on yhdessä tekemistä, olemista ja ihmetteilyä. Ihminen nähdään ja kohdataan arvokkaana Jumalan kuvaksi luotuna. Luomisessa ihminen on saanut lahjoja, joilla mahdollistetaan ja tuetaan kasvua. Jokaisen oikeus on oppimisen ilo, kehittyminen ja kasvun tukeminen. Kirkon kasvatus ja kasvunäkemykset perustuu kokonaisvaltaiseen ihmiskäsitykseen, jossa hengellisyys nähdään erottamattomana osana ihmistä, kuten fyysinen, henkinen, sosiaalinen, emotionaalinen ja esteettinen olemus. (Pesonen 2012,47.)

7.1 Kristillisen kasvatuksen määritelmä

Kristillistä kasvatusta määriteltäessä on ensin selvitettävä, mitä kasvatuksella tarkoitetaan. Ihmisen keskeneräisyys ja sivistyskykyisyys ovat syitä kasvatuksen välttämättömyydelle (Värrö, 2008, 402). Kasvatus on sidoksissa arvoihin ja se sisältää ihanteita siitä, millaiseksi ihmisen tulisi kasvaa ja millaiseksi hänet tulisi kasvattaa. (Tamminen, Vermasvuori, Niemi & Kontula 1987, 46–47.) Kasvatuksella tuetaan kasvua, kehitystä ja oppimista. Kasvatuksen tyypillisinä piirteinä voidaan pitää päämääräsuuntautuneisuus, arvosidonnaisuus ja vuorovaikutuksellisuus (Muhonen & Tirri 2008, 64). Kristillisellä kasvatuksella on tietoisia tavoitteita, joilla voidaan kuvata kasvatus kristillisiin arvoihin sitoutuneeksi toiminnaksi (Muhonen & Tirri 2008,77.) Jokainen lapsi on persoonallinen ja luova ainutkertaisella tavalla erityinen. Ominaisuutemme kypsyvät hi-

taasti, ihminen kasvaa oman perimänsä rajoissa, joita kokemukset suuntaavat. Kaikki nämä ajatukset voidaan yhdistää kristilliseen ihmiskäsitykseen.

Ihmiskäsityksen muodostumiseen vaikuttavat aina yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja uskonnolliset tekijät, jotka olennaisesti liittyvät kasvatukseen (Halme 2010, 20). Kristillisen kasvatuksen lähtökohtana on kristillinen ihmiskäsitys. Kristilliseen ihmiskäsitykseen kuuluvat ihmisen suhde Jumalaan, ihmisen vastuu elämästään ja teoistaan itselle, toisille ja Jumalalle sekä Jumalan rakkaus ihmisiä kohtaan. (Räsänen 2008, 287.) Jokainen ihminen on Jumalan kuva ja siksi arvokas. Elämän perustana ovat armo ja anteeksiantamus. (Halme 2010, 23–24.) Elämän ja kasvun tavoitteena on löytää ja ilmentää meissä olevaa Jumalan kuvaa. Se antaa kasvulle suunnan ja mahdollisuuden, kuitenkin teemmättä meitä täydelliseksi. (Halme 2013, 38.)

7.2 Kristillinen kasvatus lapsen tukena

Yhteiskunnallisessa kasvatustyössä korostetaan kodin kasvatusvastuuta ja vakaumuksen huomioimista. Tärkeätä on tiedostaa uskonnollisissa yhteisöissä se asia, että edistääkö uskonnon sisältö ja ajattelu lapsen hyvinvointia. Lapsen spiritualiteetin ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen on uskontokasvatuksen tärkeimpiä tehtäviä. Spiritualiteettiin ja hyvinvoinnin tukemiseen liittyy kysymykset oikeasta ja väärästä, elämän merkitys, identiteetti ja arvot. (Halme 2010 66- 67.) Spiritualiteetti tarkoittaa yksinkertaisesti hengellistä elämää. Spiritualiteetista puhutaan erityisesti rukouksen, mietiskelyn ja ihmisen sisäisen uskonnollisen elämän kuvauksen yhteydessä. (Kotila 2003, 13.)

Kristillinen kasvatus etsii muotoaan jatkuvasti. Kristinuskon sisältöä on vuosikymmenien ajan pidetty muuttumattomana ja annettuna. Miten saataisiin kristillistä kasvatusta muuttamaan suuntaa niin, että lapsen maailma ja meitä ympäröivä uskonnollinen maailma saatettaisiin vuoropuheluun keskenään? Tarkoitushan on, että kristillinen kasvatus antaisi kasvun ja kehityksen virikkeitä, eikä vain määrällisi ja manipuloisi. Kristillinen kasvatuksen painoarvo voisi olla siinä, että se tutustuttaa lapset suomalaiseen kulttuuriin esimerkiksi uskonnon perinteisiin, tapoihin ja käytäntöihin, sekä antaisi eväitä myös uskonto-ilmiön lukemisen taitoon. Tärkeää on myös se, että uskonnollisen kasvatuksen tärkeänä osana pidetään mahdollisuutta hiljaisuuden kokemiseen, ihmettelyyn, kysele-

miseen ja pohdintaan. Kristillisen kasvatuksen tavoite ei ole uskomisen saavuttaminen vaan siihen kasvaminen. Lasten uskonnollinen kasvatusta on kotien asia. (Pellikka 2011 151–152.)

7.3 Perhetyö diakonian näkökulmasta

Iloa arkeen lapsen kanssa -vertaistukiryhmän toimintaan emme saaneet tuoda kristillisiä elementtejä sisältäviä asioita. Toiminnassamme kristillisyyttä olisi näkynyt hyvin pienesti. Ehkä olisimme voineet laulaa tutun virren, siunata ruuan tai päivän ja kenties pitää pienen kuvainnollisen hartauden. Pohdimme sitä, että olisivatko nämä asiat vaikuttaneet ryhmämme toimintaan? Olisiko joku perhe jättänyt tulematta ryhmään mukaan? Sitä ei saada koskaan tietää. Seurakunnassa tehdään myös perhetyötä ja osallistutaan varhaiskasvatukseen. Kirkon perhetyöllä tarkoitetaan toimintaa, jolla vahvistetaan monimuotoisten perheiden ja niiden jäsenten hengellistä elämää, kasvua ihmisenä, keskinäistä välittämistä, kunnioitusta, jaksamista vaikeissa elämäntilanteissa ja yhteyttä seurakuntaan. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.) Seurakunnan perhetyö on tukena elämän arkipäivässä, ilossa ja surussa. Perhetyö on myös perheiden syvällistä tukemista, tällöin työntekijä kulkee perheen rinnalla. Diakoniatyössä perheitä tukevaa toimintaa on mm. yhteistyö sosiaalitoimen kanssa ja olla mukana erilaisissa perhetyön yhteistyöprojekteissa, asukaskahviloissa, vanhempain illoissa, perheretkillä ja -leireillä. (Jääskeläinen 2008, 194.)

Kirkon varhaiskasvatusta on lapsilähtöistä ja aikuisjohtoista, jonka tehtävänä on tukea lapsen ja hänen perheensä elämää ja kokonaisvaltaista kasvua. Kristillinen ihmiskäsitys on kokonaisvaltaisen kasvun taustalla, jonka mukaan ihminen on psykofyysissosiaalinen kokonaisuus. Uskonnolla on luonteva ja luonnollinen osa lapsen ja perheen elämässä. Lapsen oikeuksiin kuuluu saada hengellisyyteen tukea, missä hän elää ja toimii. Kirkon varhaiskasvatuksessa lapsi ja hänen perheensä saavat rakennuspalikoita uskollen ja elämälleen. Lapsen tärkein kasvuympäristö on koti, ja seurakunta kulkee perheen rinnalla tukien ja rohkaisten vanhempia kasvatuksen moninaisissa kysymyksissä. Jotta tähän pystytään, se edellyttää keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja kunnioitusta.

Kirkon varhaiskasvatus ja sen kehittämisen lähtökohdat nousevat Raamatusta, kirkon lainsäädännöstä sekä muun muassa Lapsen oikeuksien sopimuksesta. Kirkon varhaiskasvatuksen painopisteet ovat *kokonaisvaltainen kasvu, lapsi seurakuntalaisena ja perheiden kanssa*. Kirkon varhaiskasvatuksessa huomioidaan lapsi- ja perhetyön toimintamuodot kokonaisuutena. Toiminnan rinnalla varhaiskasvatus toimii myös verkossa ja sosiaalisessa mediassa. Varhaiskasvatus toimii myös verkostoyhteistyössä muiden lasten ja perheiden toimivien tahojen kanssa seurakunnassa ja paikkakunnalla. (Ojel 2013, 19- 24.)

7.4 Diakonityö

Diakonia on kristilliseen rakkauteen perustuvaa palvelua. Diakonia kuuluu kirkon perustehtäviin. Tehtäväalueet on lueteltu Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkolaisessa. Diakoniavastuuseen kuuluu kirkon yhteiskunnallinen työ, joka tähtää vastuulliseen elämäntapaan ja yhteiskunnan rakenteitten oikeudenmukaisuuteen. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko, i.a.) Diakoni voi tehdä vastaavanlaista vertaisryhmä toimintaa seurakunnassa työssä olleena. Vertaisryhmä toimintaa ja lapsen ja vanhempien vuorovaikutustaitojen edistäminen ovat seurakuntatyössä lisääntyvä toiminta. Myös perheiden hätä ja avun tarve näkyvät lisääntyvänä perhetyönä. Aikuisella on vastuu ainutkertaisesta yksilöstä. Tätä vastuuta kasvattaja hoitaa parhaiten ammattitaidon ja osaamisen avulla sekä noudattamalla ammattimoraalia. Aikuisen rooli on toimia niin, että turvallinen pyhä toteutuu. (Luodeslampi 2013, 58.)

Diakoniatyö on läsnä arjessa ja sen toiminta on ihmisen kokonaisvaltainen auttaminen. Kokonaisvaltaiseen auttamiseen kuuluu hengellinen, henkinen, aineellinen ja sosiaalinen tukeminen. Myös siihen kuuluu diakoniakasvatus sekä ihmisen oman vastuun ja toimintakyvyn toimiminen. Diakoniakasvatus kuuluu lähimmäisenrakkauteen, mutta se on myös moni merkityksellistä, innostavaa, iloa, vastuuta, riittämättömyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Diakoniakasvatus on asennekasvatusta. Jumalan rakkaus lähimmäisten jakamana, löydetään elämällä ja kokemalla. Diakoniakasvatukseen kuuluu myös tiedon jakamista ja toisaalta se on osallisuuden kutsumista ja saattamista, se on myös tiedostamista, että usko herättää tekoihin ja lähimmäisenrakkauteen. (Hirvonen 2008, 287 – 290.)

7.5 Seurakunnan perhekerhotoiminta

Kirkon palveluksessa työskentelee lastenohjaajia, jotka pitävät päivä- ja perhekerhoja. Lasten kanssa työskentely on myös seurakunnan kasteopetusta laajasti ymmärrettynä. Kaste ja lähetyskäskyssä on lasten kanssa tehtävän työn perusteet.

Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni: kastakaa heidät Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettakaa heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käskenyt teidän noudattaa. Ja katso, minä olen teidän kanssanne kaikki päivät maailman loppuun asti.

(Matt.28:19–20.)

Perhekerho on ensimmäinen väylä tukea vanhempia ja kummeja vastaamaan siitä, että lapsi saa kristillisen kasvatuksen. Hyvä on myös tiedostaa se että seurakunnan perhekerho voi antaa tukea myös ihmissuhteissa, sitoutumisessa omaan puolisoon, lapseen ja perheeseen sekä vanhemmuuteen. (Jääskeläinen 2002, 195.) Perhekerhoissa pienetkin lapset oppivat ristimään kätensä ja rukoilemaan kerhorukouksen tai tapailemaan kerhorukouksen sanoja. (Lindfors 1997, 88). Aikuisten ja lasten ryhmä toimintaa saa osallistua eri-ikäiset, erilaiset ihmiset ja kokonaiset perheet. Säännölliset kokoontumiset tutussa ympäristössä antaa mahdollisuuden yhteyden kokemiseen ja jakamiseen.

Perhekerhoissa korostuu myös vertaistuen merkitys. Jokaisella ihmisellä on elämässään vaikeita asioita, surua, syyllisyyttä, monenlaista tuskaa ja neuvottomuutta, mutta myös iloa, onnea ja positiivisia asioita, useimmiten näihin ihminen tarvitsee toista rinnalleen. Perhekerhossa on mahdollisuutta pohtia kasvatukseen, perheeseen, parisuhteeseen ja ihmisenä elämiseen liittyviä kysymyksiä muiden vanhempien ja työntekijöiden kanssa. (Alopaeus-Karhunen & Wennermark 2004, 22.)

8 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutussuhteesta ja sen tukemisesta, vertaistuesta ja toiminnallisista menetelmistä on tehty useita opinnäytetöitä. Myös kristillisestä kasvatuksesta sekä seurakunnan perhetyöstä löytyy useita mielenkiintoisia opinnäytetöitä. Omassa opinnäytetyössämme otimme kuitenkin vertailun kohteeksi vuonna 2013 Laurea-ammattikorkeakoululle tehdyn opinnäytetyön *Loistoporukka-vuorovaikutussuhteen tukeminen vanhempi-lapsiryhmässä* sekä Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoululle tehty vuonna 2011 opinnäytetyö *Janakkalan seurakunnan perhekerhot vanhemmuuden ja kristillisen kasvatuksen tukena*. Näissä töissä korostui samantyylinen aihe ja me saimme uusia näkökulmia ja vertailupohjaa työhömmme. *Janakkalan seurakunnan perhekerhot vanhemmuuden ja kristillisen kasvatuksen tukena* - opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, miten Janakkalan perhekerhot tukevat vanhemmuutta sekä kristillistä kasvatusta. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, mitä odotuksia kävijöillä oli perhekerhoista. Työssä oli myös haluttu saada näkökulmaa diakonisesta ulottuvuudesta perhekerhossa.

Loistoporukka-opinnäytetyö oli toteutettu Pakkalan avoimessa päiväkodissa, joka kuuluu osana Vantaa kaupungin tarjoamiin varhaispalveluihin. Päiväkoti tarjoaa toimintaa alle kouluikäisten lasten perheille. Toimintaan kuuluu muun muassa vapaamuotoista yhdessäoloa, leikkimistä ja musiikkitoimintaa. Toimintaan osallistuvilla perheillä on mahdollisuus verkostoitua ja päiväkodin toiminnan tärkeimpänä lähtökohtana on juuri vertaistuen tarjoaminen perheille. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus koostui kuudesta eri ohjaukerrasta, joiden teemoina oli muun muassa musisointi, liikunta sekä kuvataiteet. Ryhmän tavoitteena oli toiminnallisuuden avulla tukea lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. Ryhmän toiminta toteutettiin avoimena ryhmänä, vaikka alun perin suunnitelmissa oli ryhmän järjestäminen suljettuna. (Sankari-Stokes & Vinkki 2013.)

Loistoporukka-opinnäytetyön tekijät pyysivät jokaisen toiminnallisen kokoontumiskerran jälkeen palautetta mukana olleilta perheiltä. Palautetta varten oli laadittu valmiit kyselylomakkeet. Heidän saamansa palaute oli hyvin positiivista. Toiminnallisuus oli koettu lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta tukevaksi toimintamuodoksi. Vanhemmat ja lapset olivat nauttineet ryhmässä mukana olemisesta. Vanhemmat olivat ko-

keneet, että saivat uusia ideoita omaan arkeensa lapsen kanssa. Ryhmässä he olivat päässeet kokeilemaan heille aivan uusia puuhastelun aiheita, kuten rytmisoittimien valmistusta ja taidetyöskentelyä. Toimintakerrat eivät olleet jokainen aivan yhtä antoisia vanhemmille ja myös ryhmätyöskentely sekä motivaatio asioita kohtaan vaihtelu joka kerta. Kokonaisuudessaan opinnäytetyö oli onnistunut. Opinnäytetyön tekijät olivat itse lähteneet projektiin hieman liian suurin odotuksia ja joutuivat pettymään asioissa. Heidän järjestämästä toiminta ei tavoittanutkaan niin suurta kävijämäärää, kuin he olisivat halunneet ja tämä asia koettiin harmillisena. Mutta lopputulos kuitenkin on, että jo muutama tyytyväinen asiakas on hieno juttu ja toteutetulla toiminnalla on paikkansa perheitä tukevana tukimuotona. (Sankari-Stokes & Vinkki 2013.)

Meidän vertaistukiryhmän toteuttamisen aikaan vastaavanlainen ryhmä kokoontui Hollolassa. Ryhmämme lastentarhanopettajilla oli käytössään Hollolan vertaistukiryhmän toteutussuunnitelma ja sen runkoa apuna käyttäen laadittiin pohja Varkauden ryhmälle. Hollolassa *Iloa arkeen lapsen kanssa* -ryhmä alkoi syksyllä 2013. Hollolan ryhmässä oli 4 äitiä ja 8 lasta. Lapset olivat iältään kuudesta kuukaudesta viiteen vuoteen. Hollolan ryhmässä työntekijöinä olivat lastentarhanopettaja, lastensuojelun perhetyöntekijä ja lisäksi päiväkodin lastenhoitaja, joka osallistui lastenhoitoon mahdollisuuksien mukaan. Hän ei ollut joka kerralla mukana. Koska ryhmätoiminta oli päivällä, niin perheen isät eivät päässeet ryhmään mukaan. Ryhmässä painotettiin isojen siskojen ja veljien kanssa touhuamisen tärkeyttä. Koska monessa perheessä oli myös vauvoja ja ne veivät äidin huomion. (Erja Stenberg, henkilökohtainen tiedonanto 31.10.2013.) Sähköpostin kautta olemme olleet yhteydessä Hollolan lastentarhaopettajaan, joka on kirjoittanut meille heidän toiminnastaan.

9 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää, voidaanko toiminnallisuuden avulla tukea uhmaikäisen lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. Tavoitteena oli myös antaa vanhemmille vinkkejä arkeen, lapsen kanssa yhdessä puuhasteluun. Laatiaksemme ryhmälle sopivaa toimintaa, meidän täytyi hankkia vahva teoriatietoa asioihin. Tar-

vitsimme teoriatietoa muun muassa uhmaiästä, lapsen kehitysvaiheista, lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhteesta ja sen tukemisesta, vanhemmuudesta sekä vertaistuen merkityksestä.

Tavoitteena oli laatia yksinkertaista, helppoa toimintaa, jota jokaisella vanhemmalla olisi mahdollisuus toteuttaa yhdessä lapsensa kanssa. Kaikki askartelut oli suunniteltu hyvin helpoiksi, jotta ne sopivat pienimmillekin lapsille. Suunnittelussa otettiin huomioon taloudellisuus, ekologisuus ja helppous. Askartelumateriaaleina käytettiin luonnon- ja kierrätysmateriaaleja, joten askarteleminen oli edullista. Kaikki laulutuokiossa laulamamme laulut ovat kaikille tuttuja, helppoja lastenlauluja. Niitä voi laulaa ja leikkiä kotona, eikä niiden toteuttamiseen tarvitse olla musikaalisesti lahjakas. Kaikessa toiminnassa on huomioitu lapset ikätaso ja vanhempien voimavarat.

10 LIIKKEELLELÄHTÖ

Varkauden kaupungissa on alettu panostamaan ennaltaehkäisevään työhön myös varhaiskasvatuksessa ja asian tiimoilta on järjestetty erilaisia vertaistukiryhmiä. Avoin päiväkotikielinen Revonhätä järjestää toimitiloissaan vanhemmuutta tukevia vertaistukiryhmiä, joihin *Iloa arkeen lapsen kanssa* myös kuuluu. Toteutimme toiminnallisen opinnäytetyömme juuri kyseisessä ryhmässä. Vertaistukiryhmä oli tarkoitettu erityisesti perheille, joissa oli uhmaikäisiä lapsia. Ryhmän avulla oli myös tarkoitus tukea vanhempia heidän vanhemmuudessaan ja tämän annettiin vinkkejä toiminnallisuuden ja vertaistukikeskustelujen avulla. Toiminnallisen osuuden toteuttaminen vaati hyvää pohjatyötä, joka sisälsi teoriatiedon omaksumista, muutaman suunnittelupalaverin, aikataulutuksen ja työtehtävien organisoimisen. Suunnittelupalaverit pidimme kesän aikana yhdessä avoimen päiväkodin lastentarhaopettajien kanssa.

10.1 Kohderyhmä

Ryhmään pääsi mukaan kuusi perhettä, jotka valittiin ilmoittautumisjärjestyksen perusteella. Ryhmä oli ensisijaisesti tarkoitettuja perheillä, joissa oli 3–5-vuotiaita lapsia. Ryhmää kohtaan oli paljon kiinnostusta ja ryhmä täyttyi hyvin nopeasti. Mukaan ilmoittautuneet perheet kaipasivat tukea vanhemmuuteensa sekä vinkkejä uhmaikäisen lapsen kanssa arjessa selviytymiseen. Vaikka ryhmään olivat tervetulleita molemmat vanhemmat, ryhmään osallistui vain äidit lapsineen. Ryhmässä oli mukana myös perheen pienimmät lapset, jotka olivat noin vuoden ikäisiä. Ryhmään ilmoittautui kuusi perhettä, mutta ryhmän alkaessa mukana oli vain viisi perhettä, yksi perhe ei päässytkään osallistumaan.

Ryhmässä mukana olleet perheet olivat työntekijöille ennestään tuttuja, sillä perheet kävivät avoimen päiväkodin järjestämässä perhekerhossa, ja lisäksi lapset kävivät leikkikoulua. Työntekijöillä oli helpompaa toimia perheiden kanssa, koska heidän välilleen oli jo syntynyt luottamuksellinen vuorovaikutussuhde. Ennen ensimmäistä ryhmän koontumista, työntekijät antoivat meille etukäteen lyhyesti tietoa perheistä. Aloitimme kuitenkin toimintamme ilman minkäänlaista ennakoasennetta perheitä kohtaan. Kaikki mukana olevat perheet olivat hyvällä mielin ryhmässä mukana ja heidän kanssaan oli mukava aloittaa yhteistyö.

10.2 Toimintaympäristö

Vertaistukiryhmä järjestettiin avoimen päiväkotitiloissa Revonhännän toimesta. Revonhännän toiminta kuuluu Repokankaan päiväkodin alaisuuteen. Revonhännässä järjestetään avointa varhaiskasvatusta ja lisäksi Revonhännän tiloissa toimii päiväkotiryhmä Reppulit. Revonhännä toimii entisen Repokankaan nuoritalon tiloissa. Repokankaan päiväkotitiloja aloitti toimintansa vuonna 1982 ja se toimii Varkauden kaupungin varhaiskasvatuksen toimintayksikkönä. Päiväkotitiloja sijaitsee lähellä puistoja, metsiä ja urheilualueita, jotka tarjoavat lapsille rikkaan ja luovan kasvuympäristön. Päiväkotitiloja on avoinna maanantaista perjantaihin klo 6.30–17.00, mutta lapselle on tarvittaessa mahdollisuus järjestää pidentettyä hoitoaikaa klo 6.00 – 20.00 välisenä aikana. Päiväkodissa toimii kolme ryhmää,

Peukaloiset (1–3-vuotiaat), Menninkäiset (3–5-vuotiaat) sekä Muumit (4–5-vuotiaat). Päiväkodissa on hoidossa yleensä noin 60 lasta. (Repokankaan päiväkoti 2009.).

Repokankaan päiväkodissa työskentelee kolme lastentarhanopettajaa ja kymmenen lastenhoitajaa, Revonhännässä työskentelee kaksi lastentarhanopettajaa sekä lastenhoitaja. Päiväkodin keittiössä työskentelee yksi työntekijä, joka myös huolehtii päiväkodin siisteystyöistä. Huolto- ja korjaustyöt kuuluvat Varkauden kaupungin kiinteistöhuollolle. Päiväkodissa on usein myös eri alojen opiskelijoita ja peruskoululaisia tutustumassa työelämään. Päiväkodissa käy myös alue-erityislastentarhanopettaja (AELTO) tapaa lapsia. Hänet luetaan kuuluvaksi päiväkodin henkilökuntaan. (Repokankaan päiväkoti 2009.)

Avoimeen varhaiskasvatukseen kuuluvat leikkikoulu, perhekerho ja perheohjaus. Leikkikoulun toiminta on valtakunnallisiin päivähoidon ja -asetuksen tavoitteisiin ja linjauksiin perustuvaa ohjattua toimintaa. Leikkikoulut kokoontuvat 1–3 kertaa viikossa ja toiminta tarkoitettu 2–5-vuotiaille varkautelaisille lapsille. Perhekerho toimii niin sanotussa vertaistukiryhmänä, jolloin vanhemmilla ja heidän alle kouluikäisillä lapsillaan on mahdollisuus tutustua toisiin aikuisiin ja lapsiin yhdessä touhuten, leikkien ja keskustellen. Perhekerho kokoontuu kahdesti viikossa, aina kolme tuntia kerrallaan. Perheohjauksen tarkoituksena on tukea perheitä jaksamaan kotona arjessa. Perheohjaus toteutetaan yleensä kotikäynteinä. Kotikäynnit tapahtuvat kerran viikossa tai kerran kahdessa viikossa, yleensä 2–4 tuntia kerrallaan. Niiden tarkoituksena on tuen antaminen vanhemmuuteen, arjen eri tilanteisiin, kasvatukseen, parisuhteeseen, silloin kun perheen omat voimat ovat vähissä. (Varkauden kaupunki 2014.)

Vertaistukiryhmäryhmä kokoontui Revonhännän tiloissa ja ryhmän kokoontumisissa meillä oli käytössä kaikki talon huoneet. Isossa salissa järjestimme liikunta- ja lauleikkituokion. Askartelutuokio järjestettiin omassa tilassaan, samoin vertaistukikeskusteluille oli oma tila. Päiväkodissa on myös keittiötilat, joita käytimme perheiden kanssa hyödyksi ruokailuun liittyvissä asioissa. Revonhänkä sijaitsee metsän reunassa, joten meillä oli hyvät retkimaastot aivan vieressämme. Käytimme lähimetsän luontoa hyväksi ja teimme perheiden kanssa yhdessä retken syksyiseen metsään.

10.3 Toiminnan suunnittelu

Opinnäytetyön aiheen selvittyä, pidimme yhteistyötahon kanssa kaksi yhteistä palaveria. Nämä palaverit pidimme kesän aikana. Ensimmäisessä palaverissa kävimme läpi, millaisella toimintaperiaatteella lähdemme vertaistukiryhmää järjestämään. Yhteistyötahon edustajilla oli esillä Hollon kaupungin tekemä toimintasuunnitelma samantyyppiselle vertaistukiryhmälle. Ensimmäisessä palaverissa sovimme tarkasti työnjakomme, mikä on meidän osuuttamme ryhmässä ja millainen on yhteistyötahon osuus ryhmän toiminnassa. Päätimme palaverissa, että me järjestämme kaiken toiminnallisuuden ryhmässä ja vahdimme lapsia sillä välin, kun toiset ohjaajat pitävät äideille vertaistukikeskustelun. Lisäksi sovimme kaikista käytännönjärjestelyistä. Yhteistyötahon edustajat hoitavat tiedotteiden tekemisen, ilmoittautumisten vastaanottamisen, sekä he osallistuvat mahdollisiin kustannuksiin meidän kanssamme.

Koska meidän toiminnallisuuden yhtenä perusteena oli taloudellisuus, pyrimme pitämään toiminnasta aiheutuneet kustannukset todella vähäisinä. Saimme käyttää toiminnassa hyödyksi päiväkodin omia askartelutarvikkeita sekä liikunnassa ja musiikkituokioissa tarvittavia välineitä. Osan askartelumateriaalista keräsimme luonnosta. Toimme kotoamme myös omaa materiaalia ryhmän käyttöön. Kustannuksia kertyi ainoastaan tarjottavista retkieväistä sekä viimeisen ryhmäkerran yhteisestä herkutteluhetkestä.

Toinen palaverimme pidettiin elokuussa 2013, muutama viikkoa ennen ryhmän aloittamista. Kesän aikana olimme laatineet tarkan toimintasuunnitelman ja teeman jokaiselle kokoontumiskerralle. Esitimme suunnitelman palaverissa ja yhteistyötahon edustajat saivat kertoa rehellisen mielipiteensä asiasta. He pitivät suunnitelmaan oikein hyvänä Toiminnassa olimme ottaneet huomioon lapsen kehitystason, taloudellisuuden, ekologisuuden sekä vaivattomuuden. Toimintamme oli suunniteltu helpoksi toteuttaa, jolloin jokaisella vanhemmalla oli mahdollisuus käyttää saamiaan neuvoja kotona arjessa lapsen kanssa, ilman suuria järjestelyjä.

11 ILOA ARKEEN LAPSEN KANSSA

Iloa arkeen lapsen kanssa oli avoimen päiväkotikielisen Revonhännän järjestämä vertaistukiryhmä, joka oli suunnattu erityisesti uhmaikäisten lasten perheille. Ryhmän tavoitteena oli lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen sekä vanhemmuuden tukeminen toiminnallisuuden ja vertaistukikeskustelujen avulla. Ryhmä kokoontui kyseissä kokoonpanossa ensimmäisen kerran syyskuussa 2014. Aina uuden ryhmän aloittaessa toimintansa, on tavoitteena saada luotua ryhmään turvallinen, kiireetön ilmapiiri, jossa jokaisella osallistujalla on hyvä olo. Näiden saavuttaminen on iso haaste kaikille mukanaolijoille, jopa ryhmän ohjaajallekin. Ryhmän kokoontuessa on erittäin tärkeää, että ryhmään osallistujat toivotetaan tervetulleiksi ryhmään, annetaan heille aikaa rauhassa tutustua toisiinsa sekä ryhmän prosesseihin. Ryhmän ohjaajat ovat vastuussa ryhmän toiminnasta, mutta ovat samalla tasavertaisia ryhmän jäseniä. (Hiisijärvi, Heiskanen & Blomberg i.a.) Toteuttamassamme toimintamallissa korostimme yhdessä toimimisen iloa. Ryhmä toiminta on parhaimmillaan silloin, kun jokainen ryhmässä mukana oleva hyötyy toiminnasta. Ja ennen kaikkea se on tärkeää, että perheet saavat kotiin viemiseksi helpotusta ja iloa arkeen.

11.1. Ryhmän toiminta

Ryhmän äidit olivat toisilleen tuttuja ja ohjaajat tunsivat myös äidit entuudestaan. Meille perheet olivat aivan uusia tuttavuuksia ja tämä lisäsi meille haastetta saada ryhmä toimivaksi. Meillä kului aikaa siihen, että saimme luotua luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen kaikkiin ryhmään osallistuneisiin. Mielestämme viisi kokoontumiskertaa on aivan liian lyhyt aika ryhmän muotoutumiselle. Juuri kun ryhmä saatiin luotua toimivaksi, niin ryhmän toiminta loppui. Vaikka saimme luotua toimivan vuorovaikutussuhteen kaikkiin osallistujiin, kaikkien kanssa ei syntynyt yhtä läheistä suhdetta. Mielestämme ryhmä toimi lopulta hyvin, samaan mieltä olivat myös toiset ohjaajat.

Ryhmän toiminnassa oli haasteellista myös se, että sovituista aikatauluista ei aina pysytty pitämään kiinni. Kaikki ohjaajat olimme hyvissä ajoin paikalla järjestelemässä toimintaa. Harmittavaa oli, kun osa äideistä tuli lähes joka kerta myöhästyneenä paikalla.

le. Ensimmäisellä kokoontumiskerralla odotimme, että kaikki osallistujat olisivat paikalla ja toiminta alkoi puoli tuntia myöhässä. Tämä aiheutti aivan selvästi lievää levottomuutta ryhmässä. Seuraavilla kerroilla aloitimme toiminnan, vaikka kaikki äidit eivät olleet saapuneet paikalle. Mielestämme olisi tärkeää, jos ilmoittautuu ryhmän toimintaan mukaan, sitoutuu myös noudattamaan aikatauluja ja muita ryhmän sääntöjä. Tämä on hyvää käytöstä kaikki muita ryhmässä mukana olleita kohtaan. Me ohjaajat olisimme voineet ottaa asian yhteisesti keskusteluun ja painottaa ryhmässä mukanaolijoille aikataulujen tärkeyttä toiminnassa. Me emme ottaneet asiaa puheeksi, mutta toiminnassamme huomiomme asian. Toisella kokoontumiskerralla aloitimme toiminnan, vaikka kaikki osallistujat eivät olisi tulleet ajoissa paikalle.

Mukana olleet perheen pienimmät lapset toivat mukanaan haasteita ryhmän toiminnalle. He olivat hyvin riippuvaisia äideistään ja lapset eivät vielä pystyneet täysin osallistumaan ryhmän toimintaan. He olivat välillä itkuisia ja halusivat olla vain äidin sylissä. Tämän seurauksena äidit eivät voineet täysin omistautua uhmaikäiselle lapselleen. Toimintatuokioiden aikana ryhmän toiset ohjaajat hoitivat pienimpiä lapsia, että äidit pystyivät olemaan vain uhmaikäisen lapsensa kanssa mukana toimintatuokiassa. Ryhmän tarkoitus oli nimenomaan antaa aikaa ja aitoa, kiireetöntä läsnäoloa perheen uhmaikäiselle lapselle. Mielestämme perheen pienimpiä lapsia ei olisi kannattanut ottaa mukaan ryhmään, mutta perheille ei välttämättä ollut mahdollisuutta saada lapselle hoitoa ryhmän kokoontumisen ajaksi. Yksi mahdollisuus olisi ollut, että ryhmän ajaksi pienimmille lapsille olisi järjestetty hoitoa päiväkodintoimesta. Me parini kanssa yritimme rohkeasti lähestyä lapsia. Olimme heidän kanssaan äidin lähellä, kun äiti esimerkiksi askarteli isomman lapsen kanssa. Kun äidit olivat vertaistukikeskustelussa, me olimme lasten seurana sillä aikaa toisessa tilassa. Me leikimme heidän kanssaan ja pienempiä lapsia jopa syötimme ja kuivitimme.

11.2 Toiminnan toteutus

Ryhmän ensimmäinen kokoontuminen oli perjantaina 13.9.2013 ja ryhmä kokoontui viimeisen kerran 15.11.2013. Ryhmä kokoontui noin joka toinen perjantai klo 9.30–11.30. Olimme laittaneet kaiken kyseisellä kokoontumiskerralla tarvittavan materiaalin valmiiksi, esimerkiksi askartelutuokiassa kaikki askartelutarvikkeet olivat esillä pöydäl-

lä. Jokaisen kokoontumiskerran alussa kokoonnuimme piiriin ja lauloimme yhdessä laulun ”Tule ystäväksi näin”. Tällä tavoin saimme ryhmän kokoon ja jokainen osallistuja toivotettiin tervetulleeksi ryhmään. Jokaisen kokoontumiskerran lopussa kokoonnuimme piiriin ja lauloimme yhdessä loppulaulun ”Nyt on laulut laulettu ja lähdettävä on”.

Ensimmäisen toimintatuokion teemana olivat kädentaidot. Vanhemmat askartelivat yhdessä lapsensa kanssa kartongista siiliperheen. Valmiit siilit koottiin isolle kartongille, josta tehtiin siileille kotipesä. Kotipesän koristelussa käytettiin luonnosta poimimiamme käpyjä, havunneulasia, lehtiä ja risuja. Jokainen askarteli yhtä monta siiliä, kuin heidän perheessään on henkilöitä. Siilien tarkoituksena oli siis kuvata heidän omaa perhettään. Valmiit työt laitettiin näkyville, joista jokainen pystyi tutustumaan toistensa askarteluihin. *Toisen* toimintatuokion aiheena oli liikunta. Toimintatuokion alussa kokoonnuimme kaikki yhdessä jumppasaliin, jossa lauloimme yhdessä alkulaulun. ”Tule ystäväksi näin”. Sen jälkeen toiset ohjaajat lähtivät pienimpien lasten kanssa toiseen tilaan ja isommat lapset jäivät vanhempiensa kanssa jumppasaliin. Järjestimme perheille varjojumpan, jossa käytimme apuna isoa, värikästä liikuntavarjoa, ja teimme varjon avulla erinäisiä liikunnallisia harjoitteita. Tuokion lopuksi oli vuorossa rentoutumista klassista musiikkia apuna käyttäen. Toimintatuokion lopussa vielä kokoonnuimme keskustelemaan pitämästämme rentoutumista. Olimme kirjoittaneet seuraavanlaisia kommentteja liikunta- ja rentoutumistuokiosta:

Jumppa meni hyvin, kaikki olivat mukana.

Lapset olivat rauhallisia, vanhemmat hiukan varautuneita.

Kun aloimme keskustella rentoutumisesta, äidit menivät ”lukkoon”.

Kolmannella kerralla oli vuorossa syksyinen metsäretki Revonhännän lähimetsään. Olimme laatineet metsään syksyyn liittyvän luontopolun, jossa oli erilaisia syksyyn liittyviä rasteja. Ennen retkelle lähtöä äidit tekivät lapsensa kanssa eväät retkeä varten. Sen jälkeen kokoonnuimme päiväkodin pihalle alkulaulun ajaksi ja me ohjeistimme metsäretken kulun äideille. Sen jälkeen äidit lapsineen lähtivät kävelemään luontopolkua. Luontopolun viimeisellä rastilla oli yhteinen kokoontuminen ja söimme yhdessä retkievää. Lapsille jaoimme kunniakirjat luontopolun suorittamisesta. Olimme kommentoineet metsäretkeä muistiinpanoissamme näin:

*Vanhemmat osallistuivat todella hyvin.
Lapset alkoivat luottaa meihin ja viihtyivät meidän kanssamme.
Kaikkiin äiteihin sai paremmin kontaktia.*

Neljännellä toimintakerralla pidimme musiikkiaiheisen tuokion. Lauloimme ja leikimme kaikki yhdessä jokaiselle tuttuja laululeikkejä. Tuokion lopussa jaoimme äideille nuotit laulamistamme lauluista kotiin viemiseksi. *Viidennen* toimintatuokion aiheena olivat nyyttikestit. Tarkoituksena oli opetella käytöstapoja ruokailutilanteessa. Toimintatuokion alussa äidit lapsineen laittoivat syömisiä tarjolle ja lapset saivat osallistua esimerkiksi juuresten pilkkomiseen yhdessä äidin kanssa. Lapset tykkäsivät kovasti, kun saivat oikeasti olla äidin apuna keittiössä ja yhdessä heidän kanssaan oikeita ”aikuisten” töitä. Viimeisen kokoontumiskerran jälkeen mietimme, että teoriaosuuden olisi voinut jättää pois viimeiseltä kerralta. Olisi ollut mukavaa herätellä vapaata keskustelua äitien kanssa ja kysellä tuntemuksia suullisesti.

11.3 *Käsikynkkä*-menetelmä

Vertaistukiryhmän toiminta pohjautui suurelta osin *Käsikynkkä*-menetelmään, jonka kehittivät puheterapeutit Marja-Leena Pesonen ja Johanna Överlund. Menetelmä kehitettiin Hämeenlinnassa vuonna 1995 yhteistyössä Hämeenlinnan päivähoiton, sosiaali-toimen perhetyön ja neuvolaterveydenhuollon kanssa. Menetelmän jatkokehittelyyn ovat osallistuneet perheprojektien, avoimen päiväkodin sekä lastenpsykiatrisen yksikön työntekijöitä. Menetelmää voi soveltaa kulloinkin kyseessä olevan ryhmän mukaan. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2012a.)

Käsikynkkä-menetelmän avulla tuetaan leikki-ikäisen lapsen ja hänen vanhempansa välistä vuorovaikutusta ja sitä käytetään muun muassa perheleireillä, päiväkotien vanhempainilloissa sekä lastenpsykiatrisessa työssä. Menetelmää voidaan käyttää ennaltaehkäisevässä työssä ja varhaisen tuen välineenä. *Käsikynkkä*-menetelmässä tärkeää on saada vanhemmat osalliseksi lapsensa kehityksen tukijana. Ryhmän ohjaajien tehtävänä on kannustaa vanhempia toimimaan lapsensa kanssa yhdessä. Vanhemmat otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun. Lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta tilannetta ohjaa heidän tunteensa ja mielikuvansa. Vuorovaikutussuhde myös muokkautuu näiden asioiden perusteella. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2012b.)

Perinteisessä *Käsikynkkä*-menetelmässä on strukturoitu rakenne, joka koostuu eri toiminnan tasoista. Ryhmät kokoontuvat viikon välein, yhteensä 10 kertaa. Yhden toimintakerran pituus on noin puolitoista tuntia ja ryhmän ohjaa kaksi ammatilliset valmiudet omaavaa ohjaajaa. Ohjaajilla täytyy olla kyky havainnoida asioita, tukea lapsen kehitystä sekä vanhemmuutta. Heidän tehtävänä on kannustaa vanhempia toimimaan lapsensa kanssa yhdessä. Ohjaajien vastuulla on aikatauluista, toiminnan sisällöstä sekä tavoitteista huolehtiminen ja ryhmän toiminnan täytyy olla lasten ikätasoon soveltuvaa. Ohjaajien tehtävänä on lisäksi auttaa toimivan vuorovaikutussuhteen syntymisessä. Vanhemmille ja lapsille annettu myönteinen palaute on tärkeässä osassa vuorovaikutussuhteen syntymisessä. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2012c.)

Käsikynkkä-menetelmässä on toiminnan, tunteiden sekä mielikuvien tasot. Toiminnassa käytetään apuna kuvia, joilla tuodaan toimintaan selkeyttä ja turvallisuutta. Kokoontumiskerroilla on aluksi toimintatuokio, jonka aikana vanhemmat toimivat yhdessä lapsen kanssa esimerkiksi erilaisten leikkien avulla. Näin vanhemmat voivat syventää vuorovaikutustaan lapseen ja löytää yhteistä iloa sekä leikkisyyttä. Sen jälkeen on vuorossa vanhempien väliset ryhmäkeskustelut, joiden tavoitteena on lapsen myönteisen minäkuvan vahvistaminen ja saada vanhemmat ymmärtämään, millainen vaikutus positiivisella palautteella on minäkuvan rakentumiseen. (Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2012d.)

11.4 Lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen havainnoiminen

Meidän tarkoituksena oli havainnoida lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta, voidaanko vuorovaikutussuhdetta saada toimivammaksi toiminnallisuuden avulla. Ryhmässä oli mukana äitejä, jotka tarvitsivat vahvuutta vanhemmuuteen ja kaipasivat vinkkejä lapsen kanssa yhdessä puuhasteluun arjessa. Mielestämme äidit ja lapset tulivat mielellään ryhmän kokoontumisiin ja he osallistuivat kaikkeen järjestämäämme toimintaan. Me ohjaajat pyrimme auttamaan äitejä ja lapsia tarpeen mukaan. Avustaminen ei ollut aivan mutkatonta, sillä lapset olivat melko riippuvaisia äideistään ja lapset halusivat olla vain äidin kanssa. Lapset eivät aina hyväksyneet meidän apuamme. Jos äiti ei ollut näkösällä, lapset itkivät äidin perään. Myös äideillä saattoi olla hieman vaikeaa jättää lapsi meidän hoiviimme esimerkiksi vertaistukikeskustelun ajaksi. Osalle äideistä ole vaikeaa asettaa lapselleen rajoja ja pitää rajoista myös kiinni. Äitien oli hel-

pompi antaa lapselle periksi, kun olla se ns. inhottava vanhempi, joka kieltää lastaan. Lapset osasivat käyttää vanhempien kiltteyttä hyvin hyödyksi. Lastentarhanopettajien ohjaamisessa vertaistukikeskusteluissa yhtenä aiheena oli rajojen asettaminen. Äideille annetaan muun muassa tietoa siitä, mikä merkitys rajojen asettamisesta lapselle on. Uskomme, että äidit saivat hyvää tietoa oman lapsensa kasvatukseen vertaistukikeskusteluista.

Merkittävin havaintomme lapsen ja vanhemman välisessä vuorovaikutuksessa oli tekemisestä puuttuva ilo. Lähes kaikessa toiminnassa oli havaittavissa hieman jäykkyyttä ja tekeminen ei ollut aina rentoa ja lasta ja vanhempaa innostavaa. Meille ohjaajilla olikin haastetta saada tekemisen ilo toimintaan mukaan. Pohdimme suunnittelemaamme toimintaa, oliko toiminnassamme jotakin sellaista, joista vanhemmat eivät pitäneet. Oliko toiminta suunniteltu ehkä liian helpoksi ja äidit eivät kokeneet saavansa toiminnasta mitään uutta? Omassa työskentelyssämme oli myös hiukan jännittyneisyyttä ja tämä varmasti vaikutti ryhmän toimintaa. Meidän olisi pitänyt rohkeammin ohjata tilanteissa, sillä meillä oli asioista paljon tietoa ja kokemuksesta. Meiltä ohjaajilta olisi vaadittu vielä enemmän heittäytymistä asioihin. Olemme kirjanneet aiheesta seuraavanlaisia kommentteja muistiinpanoihimme:

*Lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus on heikkoa. Ilo puuttuu!
Asiat eivät suju luontevasti.
Vanhemmat eivät ehkä pidä toiminnallisesta osuudesta.*

Ryhmässä tavoitteena oli, että yhteisen tekemisen avulla äidit huomaisivat positiivisia asioita lapsestaan ja antaisivat lapselleen positiivista palautetta. Positiivisten asioiden huomioiminen ja kannustavan palautteen antaminen lapselle ei ole aina helppoa. Ryhmän alkaessa meillä oli tarkoitus ottaa käyttöön ns. ”Kehukukkanen”, jonka avulla äiti mainitsee yhden positiivisen asian lapsestaan kullakin toimintakerralla. Palaute annetaisiin vertaistukikeskustelun jälkeen ja lapset kuulisivat äideiltään positiivisen palautteen. Tämä asia ei kuitenkaan toiminut haluamallamme tavalla, vaan äidit antoivat positiivista palautetta ryhmän toiminnasta. Palautetta annettiin erityisesti verkaistukikeskusteluista. On kuitenkin ymmärrettävää, että vertaistukikeskusteluilla oli tärkeä merkitys äideille, koska he saivat jakaa ajatuksiin muiden vastaavassa tilanteessa olevien äitien kanssa. Ohjaajina meidän täytyy miettiä, miksi ”Kehukukkanen” ei toiminut halutulla

tavalla. Mielestämme emme olleet kertoneet ohjeistusta tarpeeksi selvästi, ja meidän olisi pitänyt varmistaa, että äidit olivat ymmärtäneet toiminnan ohjeet.

Havaintojen tekeminen oli hyvin palkitsevaa ja antoisaa. Havainnot merkitsimme päiväkirjaan heti kun ryhmätoiminta oli ohi. Päiväkirjaan merkityt havainnot olivat yleensä omiin tunteisiin liittyviä ajatuksia ja mietintöjä, näin ollen ammatillinen kasvu sai rehellisen ja avoimen alustan. Myös ryhmän jälkeen pidimme yhdessä lastentarhaopettajien kanssa keskusteluja siitä, mitä olisimme voineet tehdä toisin ja missä onnistuttiin hyvin.

11.5 Oma työskentelymme ryhmässä

Meillä molemmilla on entuudestaan kokemusta ohjaajana toimimisesta. Kirsi on työssään vanhusten parissa toiminut erilaisten vanhuksille suunnattujen ryhmien ohjaajana. Minna on työskennellyt vuosia lasten parissa, joten lapsiryhmän ohjaaminen oli tuttua puuhaa. Kumpikaan ei ole aikaisemmin ollut vertaistukiryhmän toiminnassa mukana. Vaikka ohjaaminen oli tuttua, kuitenkin uuden ryhmän edessä esiintyminen oli hiukan jännittävää. Meidän toiminnallisessa osuudessamme olivat mukana lastentarhanopettajat, mutta he eivät puuttuneet meidän tekemisiimme. Mielestämme heidän läsnäolonsa aiheutti hiukan paineita, sillä heillä oli enemmän kokemusta vertaistukiryhmien järjestämisestä ja äiti-lapsiryhmien ohjaamisesta. Olimme ehkä liian jännittyneitä, emmekä saaneet aivan rentoa meininkiä aikaan. Olimme tarvinneet hiukan lisää rohkeutta ohjaamiseen. Olimme suunnitelleet toiminnan huolella ja harjoitelleet asioita etukäteen ja tämä helpotti ohjaajana toimimista. Vaikka yritimme tehdä parhaamme ja saada luotua tekemisen iloa, toiminnastamme kuvastui lievä epävarmuus. Mielestämme äidit olivat välillä hieman varautuneita ja nihkeitä toiminnan suhteen, emmekä saaneet heitä osallistumaan aivan niin hyvin, kuin olimme ajatelleet. Olemme kuitenkin suhteellisen tyytyväisiä omaan toimintaamme. Saimme viettää mukavia hetkiä ryhmässä ja perheet näytti viihtyvän ryhmässä.

Pyysimme palautetta toiminnastamme ryhmän muilta ohjaajilta sekä äideiltä. Ohjaajilta saamamme palaute oli hyvin positiivista. Järjestämämme toiminta oli ollut vaihtelevaa ja monipuolista, sekä ikätaso oli huomioitu hyvin. Ohjaajat olivat saaneet uusia vinkkejä omaan toimintaansa. Varsinkin pitämämme lauluhetki sekä metsäretki oli koettu hyvin

onnistuneiksi. Ohjausta oli ohjaajien mielestä hankaloittanut se, että äidit olivat tottuneet saamaan ohjeita tutuilta ohjaajilta ja heidän oli nyt vaikea ottaa muilta ohjeita vastaan. Saimme myös rakentaa palautetta. Toiminnassamme olisimme voineet osallistuttaa lapsia enemmän, esimerkiksi lauluhetkissä lapset olisivat saaneet ehdottaa seuraavan laulun. Nyt olimme itse valinneet etukäteen kaikki laulamamme laulut ja esitysjärjestyksen oli sovittu etukäteen. Kun jatkossa työskentelemme lasten kanssa, tulemme työsämme käyttämään enemmän lasta osallistavaa työtettä. Muiden ohjaajien työskentelyä emme pysty arvioimaan, sillä emme olleet koko aikaa yhdessä. Emme olleet mukana vertaistukikeskusteluissa, joten heidän toimintaansa ohjaajina emme pysty mitenkään arvioimaan. He itse kertoivat keskustelujen sujuneen todella hyvin ja äidit olivat avoimesti keskustelleet omista asioistaan. Myös äideiltä saadun palautteen mukaan, vertaistukikeskustelut olivat hyvin onnistuneita ja antoisia.

12 ARVIOINTI

Suoritimme työmme arviointia koko opinnäytetyön toiminnallisen prosessin ajan. Jo ensimmäisen kerran toimintaamme arvioitiin suunnittelupalaverissa, kun näytimme ohjaajille toteutussuunnitelmaamme. He saivat antaa suoraa palautetta asiasta. Jokaisen toimintakerran jälkeen kirjasimme tuoreeltaan omia havaintojamme ryhmästä ja keskustelimme pääällimmäisistä tunteistamme. Sen jälkeen kävimme muistiinpanot yhdessä läpi ja vertailimme niitä toisiinsa. Arvioimme omaa toimintaa ohjaajana jokaisen toimintakerran jälkeen. Teimme itsereflektointia todella paljon. Jokaisen toimintakerran jälkeen keskustelimme myös muiden ohjaajien kanssa siitä, millaisena he olivat kokeneet kunkin toimintakerran. Millaisia havaintoja he olivat tehneet perheistä, ja kuinka me olimme ohjaajina toimineet? Viimeisen toimintakerran jälkeen pyysimme kirjallisen palautteen perheiltä sekä muilta ohjaajilta. Palautekysely tehtiin nimettömänä.

12.1. Perheiltä saamamme palaute

Viimeisellä kerralla jaettiin äideille palautekyselylomake, jonka he täyttivät paikan päällä. Sillä välin kun äidit täyttivät lomaketta, me hoidettiin lapsia. Lomakkeessa oli kuusi kysymystä. Kyselyissä pyrittiin selventämään sitä, miten vuorovaikutussuhde on lapsen muuttunut toiminnallisuuden myötä ja ovatko äidit saaneet toiminnan avulla hyötyä/vinkkejä lapsen kanssa toimimiseen arjessa. Kyseltiin myös toimintatuokioiden järjestelyistä, ryhmän toimivuudesta ja siitä, miten me opiskelijat olemme onnistuneet toimintatuokioiden ohjaajina. Lopuksi kysyttiin sitä, mitä äidit olisivat vielä halunneet ryhmässä järjestettävän.

Ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin siitä, kuinka vuorovaikutussuhteesi on muuttunut ryhmässä järjestetyn toiminnallisuuden myötä. Neljä viidestä oli sitä mieltä, ettei mitenkään. Perusteluina oli, että lapset eivät malttaneet keskittyä toimintatuokioihin, toimintatuokiot olivat tavallisia paljon kerhoissa käyneille ja suhteet eivät ehtineen syksyn aikana muuttua mitenkään. Yksi viidestä oli sitä mieltä, että toiminta antoi vinkkejä yhteiseen tekemiseen. *Toisena* kysymyksenä oli, että saivatko he toiminnan avulla hyötyä/vinkkejä lapsen kanssa toimimiseen arjessa. Yksi perhe käy monessa kerhossa, joten heille toiminnot olivat tuttuja asioita, kuitenkin tutut vinkit antoivat varmistusta vanhoille taidoille. Kaksi äitiä kertoi toimintojen olevan myös tuttuja, mutta ”laiskuus jumittaa sanoista teoiksi ryhtymistä”. Yksi äiti koki sen, että on saanut rohkeutta aloittaa käsityötä ja askartelua lapsen kanssa ja Yhden äidin mielestä toiminnalla ei ollut mitään vaikutusta, sillä kotona tehdään jo samoja asioita.

Kolmannessa kysymyksessä kysyttiin sitä, että kuinka toimintatuokiot olivat mielestäne järjestetyt. Palautteessa oli, että lapsiin oli hyvä ote, materiaalit olivat kivoja ja lapsilla oli mahdollisuus osallistua omaehtoisesti tai ohjatusti ryhmiin. Toiminta koettiin monipuoliseksi. Yksi äiti oli sitä mieltä, että ”homma oli välillä hakusessa” ja askartelussa olisi ollut kiva, jos pöydällä olisi ollut kaikki valmiina.” Hyvänä asiana pidettiin sitä, että toimintatuokio oli kokoontumiskerran alussa. Ja yksi perhe oli sitä mieltä, että metsäretki oli kiva, mutta heidän lapsen mielestä olisi ollut mukavampaa kulkea yhdessä muiden kanssa eikä ainoastaan äidin kanssa. *Neljäntenä* kysymyksessä kysyttiin ryhmän toimivuudesta. Kaikki olivat sitä mieltä, että ryhmässä oli mukava toimia ja ryhmähenki oli hyvä. Juttuhetket muiden kanssa olivat hyviä ja mielenkiintoisia.

Viidennessä kysymyksessä kysyttiin sitä, että miten opiskelijat onnistuivat toimintatuokioiden ohjaajina. Kolme oli sitä mieltä, että toiminnot olivat hyvin ohjattuja. Ohjaus oli selkeää ja toiminnot olivat mukavia tuokioita. Kaksi toivoi enemmän ”heittäytymistä” toiminnan ohjaamiseen ja toiminnan pitämisessä olisi ollut ”selkeät sävelet” eikä mietittäisi sitä, mitä seuraavaksi tehtäisiin. *Kuudennessa* kysymyksessä kysyttiin toiveita siitä, mitä he olisivat halunneet ryhmässä vielä järjestettävän. Yksi halusi enemmän kotona toteutettavia leikkejä ja askarteluja ja toinen halusi liikunnallisia tuokioita enemmän. Kahdella ei ollut toiveita ja yksi äiti oli ollut tyytyväinen tähän toimintaa ja piti nykyistä toimintaa hyvänä ja monipuolisena.

12.2 Oma arviomme toimintamallista

Toimintamalli oli hyvä ja mielenkiintoinen, mutta sitä täytyy jatkossa hieman kehittää vuorovaikutuksen tukemisen pohjalta. Toiminta tulisi olla enemmän lapsilähtöisempää ja perheen ja lapsien välistä toimintaa tulisi tukea paremmin. Toiminnassa olisi hyvä, jos saataisiin kokonaisia perheitä mukaan. Vertaisryhmät tulisi myös toimia niin, että lapset ovat koko ajan vanhempien seurassa. Äideille tarkoitettu kyselylomakkeen litte-roimisessa tuli esiin se, että vuorovaikutuksen tukeminen ei tuottanut niin paljon tulosta mitä me olimme odottaneet. Oliko äideille tarpeeksi tiedotettu siitä, mikä tarkoitus ryhmällä alun perin oli? Äideille oli tärkeää se, että he saivat keskustella keskenään. Vertaistuen tarpeellisuus näkyi ja vertaistuen tärkeys korostui. Yhteiset tekemiset ja askartelut olivat palautteen mukaan mukavia ja helppoja. Kuitenkin kyselylomakkeen vastauksissa esille nousi se, että vieläkin helpommaksi olisi asioita pitänyt tehdä.

Toiminnallisessa osuudessa havaitsimme, että äideillä oli ehkä hieman passiivisuutta osallistua toimintoihin. Lapset eivät malttaneet aina keskittyä toimintaa ja tämä saattoi aiheuttaa äideissä pientä passiivisuutta. Monet äideistä olivat monissa erilaisissa kerhoissa kävijöitä, niinpä muun muassa askartelut ja jumpat olivat heille ennestään tuttuja. Havainnoimme sen, että äidit odottivat ohjaajilta selkeää otetta ryhmien vetoon. He olivat mielellään keskenään ja lapsien kanssa toimiminen oli vähäistä. Ryhmässä, jossa halutaan tukea ja antaa opastusta vanhemmille, täytyisi heitä aktiivisesti rohkaista toimimaan itse asioiden eteen ja ottamaan vastuuta omasta tilastaan.

12.3 Toiminnan jatkuminen

Avoimessa päiväkotikiireissä toteutetaan uudelleen *Iloa arkeen lapsen kanssa* –vertaistukiryhmä. Ryhmän toiminta toteutetaan samanlaisella toimintasuunnitelmalla, kuin ensimmäisellä kerralla. Ryhmä oli herättänyt kovasti kiinnostusta ja ryhmä täyttyi nopeasti. Ryhmä kokoontuu viisi kertaa, joka toisena perjantaina, eli yhtä usein kuin aikaisempi ryhmä. Ryhmän toiminta on jo alkanut, sillä ensimmäisen kokoontumisen oli 14.3.2014. Tällä kertaa toiminnassa on erilaista se, että lapset ovat koko ajan yhdessä vanhempien kanssa, jopa vertaistukikeskustelun ajan. Myös yhteiskumppani on tällä kertaa eri. Viimeksi yhteistyökumppanina olimme me Diakin opiskelijat, nyt yhteistyökumppanina ovat Lasten Kengissä ry, joka on Alvari-perhetyön paikallisyhdistys.

Uudessa ryhmässä on mukana viisi perhettä ja tällä kertaa ryhmässä on myös yksi isä mukana. Kaikki perheet eivät olleet ohjaajille ennestään tuttuja, ja tämä lisäsi haastetta ohjaajille. Ryhmää ohjaa sama lastentarhanopettaja parinaan uusi työntekijä, joka ei aikaisemmin ollut ryhmässä mukana. Ryhmässä tapahtuva toiminnallinen osuus koostuu täysin samoista teemoista, jonka me olimme ensimmäiselle ryhmälle suunnitelleet. Myös teoriaosuus toteutetaan samoilla keskustelunaiheilla kuin aikaisemmin. Ohjaajien tuntemukset ensimmäisen kokoontumiskerran jälkeen olivat todella hyvät. Ryhmässä oli ollut vapautuneempi ilmapiiri kuin ensimmäisessä ryhmässä ja ryhmäläiset olivat uskaltaneet puhua avoimesti aroistakin asioista. Ryhmässä oli ollut hyvä ryhmähenki ja kaikki olivat osallistuneet mielellään toimintaan. (Satu Remes, henkilökohtainen tiedonanto 14.3.2014.)

Molemmat *Iloa arkeen lapsen kanssa*-vertaistukiryhmät ovat olleet hyvin suosittuja, joten jatkossakin tällaisilla vertaistukiryhmillä on paikkansa ennaltaehkäisevänä tukimuotona varhaiskasvatuksessa ja perhetyössä. Varkauden kaupunki on panostanut ennaltaehkäisevään työhön varhaiskasvatuksessa ja vastaavaa työtä tullaan tarvitsemaan yhä enenevässä määrin. Toivottavasti Varkauden kaupungilla on resursseja jatkossakin järjestää erilaisia vertaistukiryhmiä, sillä asiakkaita niissä varmasti tulee riittämään. Vertaistukiryhmät ovat myös hyvä keino tehdä yhteistyötä eri yhteistyötahojen kanssa.

13 POHDINTA

Nykypäivä lasten ja perheiden kanssa työskenteleminen on haasteellista ja työssä tarvitaan monialaosaamista. Mielestämme kaiken lasten ja perheiden kanssa tapahtuvan työskentelyn tulisi perustua lapsilähtöisyyteen ja perheiden tukemiseen. Aidolla lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan, että lapsi saa olla lapsi lapsen maailmassa, mutta aikuisen täytyy pystyä olemaan turvallinen aikuinen. Aikuisen täytyy pystyä määrittämään rajat ja pitää niistä myös kiinni. Aikuisen velvollisuus on luoda lapselle raamit sekä rytmi, jotka kantavat lasta päivästä toiseen. (Jantunen & Lautela 2011, 6–7.) Lasten ja perheiden kanssa työskentelemisessä on tärkeää huomioida jokaisen lapsen ainutkertaisuus, lapsien tasa-arvoinen kohtelevinen sekä lapsen arvostaminen ja puolustaminen.

13.1 Perheiden kanssa työskenteleminen kasvattajan näkökulmasta

Kasvatuksen ammattilaisen keskeinen toiminta tapahtuu lasten ja lapsiryhmien kanssa. Kasvattajilta edellytetään ryhmän toiminnan seuraamista, valvontaa, ohjaamista, sekä ryhmän toimintaan osallistumista oikea-aikaisesti. Kasvattajan on huolehdittava, että jokainen lapsi saa mahdollisuuden osallistua ryhmän toimintaa, harjoitella sosiaalisia taitoja ja tuntea kuuluvansa yhteisöön. Kasvattajilta edellytetään kykyä ymmärtää ryhmäprosesseja ja ohjata niitä lapsen kehitystä tukevaan suuntaan. Kasvattajalta vaaditaan kärsivällisyyttä ja kykyä käsitellä erilaisuutta. (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa & Rasku-Puttonen 2006, 109–112.)

Perheiden kanssa työskenteleminen on nykypäivänä haasteellista ja kasvattajalta vaaditaan monialaosaamista, jotta lapset ja perheet saavat tarvitsemaansa tukea, neuvoa ja ohjausta. Mielestämme kasvattajalla täytyy olla oma asenne sekä elämän arvot kohdallaan, sillä hänen työnsä keskeisin osa on hänen oma persoonansa. Jo lapsen etu vaatii, että kasvattaja huolehtii omasta itsestään. Kasvattajan on hyvä tuntea lapsen kehitysvaiheet, tuntea ryhmien toimintaa sekä niiden lainalaisuuksia.

Kasvattajan tulee osata arvostaa sekä omaa, että muiden työtä ja pystyä refleктоimaan ja kehittämään omaa työtään. Kasvattaja hoitaa työnsä vastuullisesti ja osata rajata työnsä

hallittavaksi, oman asiantuntemuksensa piiriin kuuluvaksi. Kasvattajan tulee tehdä työtään lapsilähtöisesti, jolloin lapsen etu tulee aina ensimmäisenä. Hänen täytyy hallita ammattieettiset periaatteet ja osata ammatin työnkuvaan vaadittavat työtehtävät. Työskenteleminen esimerkiksi varhaiskasvatuksen työtehtävissä vaatii se mielestämme hyviä vuorovaikutustaitoja, joustavuutta, stressinsietokykyä, tiettyä herkkyyttä lapsen asioihin, kykyä tehdä havaintoja, ihmisten tasa-arvoista ja kunnioittavaa kohtelemista sekä ammatillista pätevyyttä.

13.2 Toiminnan eettisyys

Tutkimuksen eettisyyteen liittyy se, että tutkijalla on velvoitteita tutkimuksen kohteena olevia henkilöitä kohtaan. Eettiset kysymykset korostuvat, kun työ käsittelee ihmistä tai ihmisryhmää. Tutkimuksessa tutkijan täytyy toimia rehellisesti, avoimesti, tunnollisesti, ihmisarvoa kunnioittaen sekä vastuullisesti. Eettisyys merkitsee myös tapaa, miten tutkijat suhtautuvat työhönsä, ongelmiin ja niihin henkilöihin, joiden parissa tutkimusta tehdään. Eettisyyteen liittyy myös rakentava kriittisyys. Kriittisyys luo perustan uusien mahdollisimman hyvien käytäntöjen luomiselle ja niiden jatkuvalle arvioinnille. Hämeenniemi & Miettinen 2010.)

Meidän tulevien sosionomien työtä ohjaavat useat eettiset perusteet. Näitä ovat muun muassa asiakkaan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, yksilöllisyys, suvaitsevaisuus, vapaaehtoisuus, tasa-arvoisuus, erilaisuuden hyväksyminen, ihmisen arvostaminen ja luottamuksellisuus. Sosionomin pyrkii työssään huono-osaisuuden ehkäisemiseen ja hän pystyy työskentelemään arvostiritojen vallitessa. Sosionomin tulee vastata myös asiakkaiden ja asiakasryhmien tarpeisiin. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2012.) Näiden arvojen pohjalta toimimme opinnäytetyön prosessissamme.

Tutkimustyössä kannattaa toimia hyvien tieteellisten toimintatapojen mukaisesti, sillä ensisijaisesti vastuu käytännön asioiden noudattamisesta kuuluu opiskelijalle itselleen. Työnohjaajilla, esimiehillä työympäristön kehittäjänä ja edellytysten asettajana sekä rahoittajille on myös omat vastuunsa tutkimuksessa. Hyviin toimintatapoihin kuuluu muun muassa rehellisyys, tarkkuus, yleinen huolellisuus, eettisesti kestävä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät, avoimuus tutkimuksen julkaisemisessa sekä

aikaisempien tutkimusten asianmukainen huomioinen. Koko opinnäytetyö, johon sisältyy suunnittelu, toteuttaminen ja raportointi tulee tehdä asetettujen vaatimusten mukaan. Kaikkien tutkimusryhmään osallistuvien jäsenten oikeudet, asema, velvollisuudet ja vastuut kannattaa määritellä selvästi sekä sopia kirjallisesti tutkimustulosten omistajuudesta ja aineistojen säilyttämisestä. (Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu i.a)

Opinnäytetyöhön sisältyy useita eettisiä näkökulmia, jotka meidän tuli ottaa huomioon ryhmän toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa. Ryhmän ohjaajana meidän tulee kunnioittaa ohjaustilanteissa asiakkaan yksityisyyttä ja sovittaa ohjaus asiakkaan tarpeisiin. Tarpeellista oli sisällön pohtiminen, jotta se soveltuu ryhmälle mahdollisimman hyvin. Suunnittelimme ryhmän sisällön perheiden tarpeita vastaavaksi ja meidän tuli sovittaa ohjauksemme ja toimintamme ryhmälle sopiviksi. Tärkeää oli eettisesti pohtia myös ryhmäläisten yksityisyyden kunnioittaminen. Ryhmän jäsenten henkilöllisyys ei tule missään opinnäytetyön vaiheessa julki. Kaikkiin ryhmäläisiin tulee suhtautua tasa-arvoisesti ketään loukkaamatta. Ryhmän ohjausta suunniteltaessa meidän tuli tiedostaa omat arvot, asenteet ja mielipiteet, jotka voivat vaikuttaa ryhmän ohjaukseen. Keskustelimme suunnitelmavaiheessa keskenämme sellaiset asiat läpi, jotka voivat vaikuttaa ryhmän ohjaukseen.

13.3 Mitä olisimme tehneet toisin?

Kun mietimme toimintaamme ryhmässä, olemme suhteellisen tyytyväisiä. Käytimme toiminnan suunnitteluun riittävästi aikaa ja saimme luotua monipuolisen kokonaisuuden. Olimme myös valmistautuneet yllättäviin muutoksiin, jota eteemme saattaisi tulla toiminnan edetessä. Ohjaustuokiot sujuivat hyvin, vaikka pientä jännitystä oli havaittavissa. Vaikka asiat suunnittelisi hyvin etukäteen, niin vasta toiminnan kuluessa voi tulla esiin asioita, joita ei ehkä osannut etukäteen tiedostaa. Käytäntö myös osoittaa, kuinka suunnitelman sitten todellisuudessa toimivat.

Mielestämme ryhmän toiminnassa oli asioita, joita olisimme tehneet toisin. Omissa ohjaustuokioissa olisimme voineet antaa perheille enemmän valinnanvapautta esimerkiksi askartelussa sekä musiikkituokiassa. Omaperhe -askartelussa olisimme voineet pyytää askartelemaan perheen, mutta jokainen perhe olisi voinut valita millaisen perheen teke-

vät. Nyt askarreltiin siiliperhe, vaikka perheen olisi voinut tehdä esimerkiksi ihmisen näköisiksi. Laulutuokioissa olisi voinut antaa lasten ja vanhempien ehdottaa laulettavat laulut, eikä itse valita lauluja etukäteen. Olisimme voineet suunnitella toimintaa enemmän perheitä osallistavaksi.

Mielestämme vertaistukiryhmän olisi kokonaisuudessaan voinut toteuttaa hiukan eri tavoin. Koska ryhmän tavoitteena oli lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen tukeminen, mielestämme olisimme voineet olla koko ajan yhdessä. Silloin toiminta olisi täysin keskittynyt lapsen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen ja sen tukemiseen. Nyt toimittiin niin, että lapset olivat äidin kanssa vain toiminnan ajan, ja sen jälkeen äidit pitivät vertaistukikeskustelut ilman lapsia. Toisaalta tämä on hyvä asia, että vanhemmat saivat keskustella asioista ilman lapsia, sillä keskusteluissa saatettiin puhua asioista, joita ei välttämättä ollut tarkoitettu lapsen kuultavaksi. Vertaistukikeskustelut keskustelut ovat todella tärkeitä, mutta niille olisi voinut perustaa aivan oma ryhmän, johon lapsia ei olisi otettu ollenkaan mukaan.

13.4 Ammatillinen kasvumme

Molemmilla meistä on takana pitkä työkokemus, toisella vanhustyöstä ja toisella varhaiskasvatuksen parissa työskentelystä. Toteuttamamme toiminnallinen opinnäytetyöprojekti oli mielenkiintoinen ja haastavaa ja se oli samalla ammatillisesti hyvin antoisa. Meillä molemmilla on omat eettiset periaatteet ja arvot, joihin omaa työtämme perustamme. Varsinkin toiselle meistä, joka ei työskentele varhaiskasvatuksen parissa, projekti antoi uutta näkemystä työskentelyyn perheiden parissa.

Mielestämme sosionomilla on todella hyvät ammatilliset valmiudet perheiden kanssa työskentelemiseen. Kun sosionomi työskentelee esimerkiksi lastentarhanopettajan tehtävässä, hänellä on huomattavasti laajempi näkemys asioista, kuin yliopistosta valmistuneella lastentarhanopettajalla. Sosionomi-lastentarhanopettaja on saanut koulutuksen kautta tutustua pedagogiseen kasvatukseen liittyvien asioiden lisäksi myös lastensuojeluun ja perhetyöhön. Nämä asiat monesti puuttuvat yliopistotason lastentarhanopettajalta. Toiminnassa mukana olleet ohjaajat olivat myös koulutukseltaan sosionomeja, joten he osasivat arvostaa meitä sosionomi-opiskelijoita.

Minna tarkasteli omaa toimintaansa tulevan lastentarhanopettajan näkökulmasta ja pyrki toimimaan hänelle tärkeiden arvojen ja periaatteiden mukaisesti. Kasvattajana hänelle tärkeitä arvoja ovat lapsien tasa-arvoinen kohtelu, kunnioittaminen, aito läsnäolo, lapsen arvostaminen, suvaitsevaisuus ja lapsen kuulluksi tuleminen, sekä lapsen huomioiminen ainutkertaisena yksilönä. Lisäksi tärkeää on perheiden kunnioittaminen, arvostaminen ja saada syntymään luottamuksellinen vuorovaikutussuhde lapseen ja vanhempiin. Hänen mielestään perheiden kanssa työskentelyssä kasvatuskumppanuudelle on tärkeä merkitys.

Vanhemmilla on lastensa ensisijainen kasvatusoikeus- ja vastuu sekä oman lapsensa tuntemus, ja kasvattajana tätä asiaa täytyy kunnioittaa ja tukea vanhempien heidän vanhemmuudessaan. Kasvattajan on tärkeää tuntea lapsen osallisuuden kehityksen ja keskinäisen vuorovaikutuksen dynamiikka. Haasteena monesti onkin, kuinka kasvattajat voisivat edistää lasten osallisuutta arjen käytännöissä. Lapset omaksuvat vertaissuhteissaan toimintamalleja, jotka kehittyvät vuorovaikutussuhteissa sekä leikeissä, ja näin opitaan yhteisöllisessä oppimisessa tarvittavaa osaamista. Tämä edellyttää sopivan kokoisia päiväkotiryhmiä, aikaa leikille ja ikätasoiselle toiminnalle sekä riittäviä ja asianmukaisia tiloja. (Karila ym. 2006, 113–123.)

Rakentavaa oli tarkastella perhetyötä myös diakonin silmin. Vaikka tässä työssämme emme saaneet tuoda kristillisyyttä esiin, pystyimme tarkastelemaan asioita sekä pohtimaan miten voimme toimia seurakunnassamme vastaavanlaisessa työssä. Kun katsoo kristillisyyden kuuluvan omaan arvo maailmaan, on vaikea ymmärtää, miksi sitä ei saa tuoda esille. Kuitenkin tässä työssä on tärkeää kunnioittaa työyhteisön sekä asiakkaiden tahtoa. Kristillisuus on mielestämme juuri sitä, että hyväksyy ja suvaitsee ihmiset sellaisina kuin he ovat.

Palaverit, suunnittelut ja ryhmän toteutukset toivat uutta näkökulmaa siihen, miten asioita pitäisi hoitaa ja miten ei. Asioiden sujuvuuteen vaikutti työntekijöiden väsymykset sekä muut työhön koskevat paineet. Silloin asioiden luovuus ja ideointi eivät saa tarvittavaa sijaa ja asioiden hoitamisesta ovat toissijaisia. Tämä asia sai ajattelemaan omaa suhtautumista työhön ja ymmärtämään sen, että joskus asiat on jätettävä taka-alalle. Kuunteleminen ja dialogisuus ovat tärkeitä asioita, kun tehdään tiimityöskentelyä. Avarakatseisuus ja uusien asioiden kokeileminen tuovat joskus uutta näkökulmaa työhön.

LÄHTEET

- Alfvén, Malin & Holften, Kristina 2012. Uhmakirja. Helsinki: Tammi.
- Alopaesus-Karhunen, Pirkko & Wennermark, Pirjo- Liisa 2004. Evankelisluterilaisen kirkon lapsityön historiaa. Teoksessa Leena Salmensaari (toim.) Lapsityön käsikirja. Jyväskylä: Kirjapaja, 22.
- Barkman, Johanna 2005. Toiminnallisuuden 8 varovaista askelta. Pesäpuun lehti 1/2005. Tuloste tekijän hallussa.
- Halme, Lasse 2010. Uskonto ja yksilö. Teoksessa Martin Ubani, Arto Kallioniemin & Juha Luodeslampi (toim.) Kokonaisvaltainen kasvatus, uskonto ja lapsi. Helsinki: Lastenkeskus Oy, 20- 24, 66–67.
- Halme, Lasse 2013. Lapsen parhaaksi: kokonaisvaltainen lapsikäsitys. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä, Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lastenkeskus OY, 38.
- Hellsten, Tommy 1999. Vanhemmuus-vastuullista vallankäyttöä. Helsinki: WSOY.
- Heiskanen, Tuula & Hiisijärvi, Seija, i.a. Ryhmien ohjaaminen. Viitattu 14.4.2013. <http://www.ela.fi/akatemia/ryhmienohjaaminen.php>
- Hirvonen, Ritva 2008. Hiippakunnallinen ja rovastikunnallinen diakoniatyö. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 287–290.
- Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu i.a. Tieteellisen tutkimuksen eettisyys. Viitattu 16.2.2014. http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/koulutus/Ylempi_AMK_tutkinto/kudos/lahtokohdat/tieteellisen_tutkimuksen_eettisyys
- Hämeenniemi, Ilkka & Miettinen Tuula, 2010. Varkauden 18–25 v. nuorille suunnattujen päihdepalvelujen nykyisyys ja tulevaisuus asiakkaan kuvaamana. Tutkimussuunnitelma. Viitattu 21.2.2014. <https://fronter.com/diak/main.phtml>
- Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu 2011. Turvaverkko vai trampoliini sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOY.
- Jantunen, Timo & Lautela, Raija (toim.) 2011. Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Tammi.

- Jantunen, Timo & Rönneberg, Paula 1996. Anna lapsen leikkiä. Jyväskylä: Gummerus.
- Jääskeläinen, Ilkka 2002. Diakoniatoiminnan muodot. Teoksessa Riitta Helosvuori, Esko Koskenvesa, Pauli Niemelä & Juhani Veikkola (toim.) Diakonian käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 195.
- Kalliala, Marjatta; Oleander, Soile; Petäjä, Heljä; Ruoho, Marja & Wickström, Susanne 2004. Lastentarhaopettajan ammattietiikka. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 4.3.2014.
[https://fronter.com/diak/links/files.phtml/1082065864\\$958264614\\$/Opiskelumateria-
 ria-
 li/LAP+2/Varhaiskasvatus_prcent_2C+MY/LAP2_prcent_2C+4+Lastentarhaopettajan+ammattietiikka_prcent_2C+LTOL](https://fronter.com/diak/links/files.phtml/1082065864$958264614$/Opiskelumateria-

 ria-

 li/LAP+2/Varhaiskasvatus_prcent_2C+MY/LAP2_prcent_2C+4+Lastentarhaopettajan+ammattietiikka_prcent_2C+LTOL)
- Kanninen, Katri & Sigfrids, Arja 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: Bookwell Oy.
- Karila, Kirsti; Alasuutari, Maarit; Hännikäinen, Maritta; Nummenmaa, Anna-Raija & Rasku-Puttonen, Helena (toim.) 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Kekkonen, Marjatta 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa. Lapsiperheiden peruspalvelujen kehittäminen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskusraportteja 281. Helsinki: STAKES.
- Kemppainen, A-K. 2000. Turvallisuus, ystävät ja yksinäisyys. Teoksessa Verkostot ja vertaiset. (toim.) Malin, M-L. Helsinki: Kuntoutuksen edistämisyhdistys.
- Kotila, Heikki 2003. Spiritualiteetti ajankohtainen näkökulma. Teoksessa Seppo Häyrynen, Seppo; Heikki Kotila & Osmo Vatanen, Osmo (toim.) Spiritualiteetin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 13.
- Kärkkäinen, Pirkko 2013. Kiintymyssuhteiden rakentuminen. Diak Itä, Pieksämäen toimipiste. Fronter-luentomateriaalia. Viitattu 25.1.2014.
<https://fronter.com/diak/main.phtml>
- Lindfors, Helena 1997. Jumalanpalvelukseen kasvaminen ka lasten ehtoollinen. Teoksessa Liisa Luukkonen(toim.) Nollasta neljääntoista. Käsikirja seurakuntien lapsi- ja varhaisyöhön. Helsinki: LK- Kirjat, 88.
- Luodeslampi, Juha 2013. Ihmettelyn pedagogiikkaa ja muita avauksia lapsen hengellisyden näkemiseen. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä, lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lapsen Keskus Oy, 58.

- Mackonochie, Alison 2006. Uhmaikä. Leikki-ikäisen ongelmallinen käyttäytyminen. Helsinki: Perhemediat Oy.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto i.a. Vanhempainnetti. Viitattu 26.1.2014
<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/>
- Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi 2008. Mitä on kristillinen kasvatus? Teoksessa Porkka, Jouko (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten Keskus, 64–77.
- Mäkelä, Jukka 2014. Lapsena yhdessä koettu ilo ehkäisee mielenterveysongelmia. Viitattu 13.2.2014.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/ajankohtaista/kuukauden/lapsena_yhdessa_koettu_ilo_ehkaisee_mielenterveysongelmia
- Nurmi, Jan-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki; Lyytinen, Paula; Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki: WSOY.
- Ojell, Raija 2013. Varhaiskasvatus seurakunnassa. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä, lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus Oy, 19–24.
- Pellikka, Ismo 2011. Voiko uskontokasvatus kasvattaa? Teoksessa Hujala Eeva & Turja Leena (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: Bookwell Oy.
- Pesonen, Marja 2012. Meidän kirkko kasvamme yhdessä. Viitattu 5.1.2014.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/494A1A4DD58D4D9CC2257976003D8743/\\$FILE/Kasvatuksen%20linjaus%20mp.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/494A1A4DD58D4D9CC2257976003D8743/$FILE/Kasvatuksen%20linjaus%20mp.pdf)
- Välivaara, Christine 2010. Ihmeet tapahtuvat arjessa. Kiintymyssuhteissaan traumatisoituneiden lasten tukeminen varhaiskasvatuksessa. Viitattu 24.3.2014.
http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/raportit/traumatisoitunut_lapsi_varhaiskasvatuksessa.pdf
- Positiivarit 2003. Tom Lundberg (toim.) Positiivinen lapsi. Näin hän onnistuu. Jyväskylä: Positiivarit Ky.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Remes, Satu 2014. Lastentarhanopettaja. Varkauden kaupunki. Avoin päiväkotit Revonhätä. Haastattelu 14.3.2014.
- Repokankaan päiväkotit 2009. Repokankaan päiväkodin perehdyttämisohjelma. Tuloste tekijän hallussa.

- Räsänen, Antti 2008. Kristillinen kasvatusteoriassa ja käytännössä. Teoksessa Jouko Porkka (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus/ LK- kirjat, 287.
- Rönkä, Anne; Malinen, Kaisa & Lämsä, Tiina (toim.) 2009. Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sankari-Stokes, Pipsa & Vinkki, Laura 2013. LOISTOPORUKKA - Vuorovaikutussuhteen tukeminen vanhempi-lapsi ryhmässä. Laurea-ammattikorkeakoulu. Tikkurilan toimipaikka. Sosiaalialankoulutusohjelma. Opinnäytetyö.
<https://www.theseus.fi/xmlui/bitstream/handle/10024/61950/LOISTOPORUKKA.pdf?sequence=1>
- Sinkkonen, Jari 1999. Lapsen kanssa hyvinä ja pahoina päivinä. Helsinki: WSOY.
- Sinkkonen, Jari 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun? Helsinki: WSOY.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Sosiaaliterveysministeriön oppaita 14. Viitattu 19.1.2014.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=D_LFE-3578.pdf&title=Lastenneuvola_lapsiperheiden_tukena_fi.pdf
- Stenberg, Erja 2014. Lastentarhanopettaja. Perheiden Villiina. Hollola. Henkilökohtainen tiedonanto 31.10.2013.
- Suomen mielenterveysseura i.a. Leikki-ikäinen tarvitsee virikkeitä ja tukea.
http://www.vahvistamo.fi/etusivu/tunnetaidot/tunteva_ihminen/leikki-ika
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko, i.a. Mitä on suomalainen diakonia? Viitattu 25.2.2014.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content43EA4D>
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko, i.a. Kirkon perhetyö. Viitattu 25.2.2014.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content386525>
- Tamminen Kalevi, Vermasvuori Juha, Niemi Hannele & Kontula Lassi, 1987. Johdatus uskontokasvatukseen. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Helsinki: Yliopistopainos
- Tamminen, Tuula 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.
- Terveys- ja hyvinvoinnin laitos 2012. Käsikynkkä. Viitattu 6.3.2014.
<https://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/kasikynkka/>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Vammaispalvelujen käsikirja. Viitattu 21.2.2014.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/vertaistuki/>
- Terveyskirjasto 2014. Varhainen vuorovaikutus ja itsetunnon kehitys. Viitattu 16.3.2014
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00302&p_haku=varhainen%20vuorovaikutus
- Varkauden kaupunki 2013. Avoin päiväkotiki Revonhätä. Viitattu 17.2.2014.
http://www.varkaus.fi/palvelut/koulutus_ja_varhaiskasvatus/varhaiskasvatus/avoin-paivakoti-revonhanta/
- Varkauden kaupunki 2014. Vertaistukiryhmät. Viitattu 21.2.2014.
http://www.varkaus.fi/palvelut/koulutus_ja_varhaiskasvatus/varhaiskasvatus/avoin-paivakoti-revonhanta/vertaistukiryhmat/
- Välivaara, Christine 2010. Ihmeet tapahtuvat arjessa. Kiintymyssuhteissaan traumatisoituneiden lasten tukeminen varhaiskasvatuksessa. Viitattu 20.2.2014.
http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/raportit/traumatisoitunut_lapsi_varhaiskasvatuksessa.pdf
- Värri, Veli-Matti 2008. Kasvatus myöhäismodernissa yhteiskunnassa–dialogisuuden lähtökohtia ja ongelmia. Teoksessa Porkka, Jouko (toim.) Johdatus kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten Keskus, 402.

LIITE 1. PALAUTEKYSELY TYÖNTEKIJÖILLE

(Iloa arkeen lapsen kanssa -vertaistukiryhmä)

1. Muuttuiko mielestäsi lasten ja vanhempien vuorovaikutussuhde toiminnallisuuden myötä?

2. Mitä mieltä olitte ryhmän toimivuudesta?

3. Kuinka toimintatuokiot olivat mielestänne järjestetty? Perustele.

4. Koetko saaneesi ammatillista hyötyä toimintatuokioista?

5. Kuinka opiskelijat mielestänne onnistuivat toimintatuokion ohjaajina?

6. Millaisen toiminnan avulla mielestänne parhaiten tuetaan lapsen ja vanhemman välisiä vuorovaikutussuhteita?

KIITOS PALAUTTEESTANNE!

LIITE 2. PALAUTEKYSELY VANHEMMILLE

(Iloa arkeen lapsen kanssa -vertaistukiryhmä)

1. Kuinka vuorovaikutussuhde lapseesi muuttui ryhmässä järjestetyn toiminnallisuuden myötä? Perustele.

2. Koetko saaneesi toiminnan avulla hyötyä/vinkkejä lapsen kanssa toimimiseen arjessa? Perustele.

3. Kuinka toimintatuokit olivat mielestänne järjestetty? Perustele.

4. Mitä mieltä olitte ryhmän toimivuudesta?

5. Kuinka opiskelijat mielestänne onnistuivat toimintatuokion ohjaajina?

6. Millaista toimintaa olisitte halunneet ryhmässä järjestettävän?

KIITOS PALAUTTEESTANNE!

LIITE 3. VERTAISTUKIRYHMÄN ESITE

ILOA ARKEEN LAPSEN KANSSA - vertaisryhmä uhmaikäisten lasten vanhemmille

Tule kokemaan mukavia hetkiä yhdessä lapsesi kanssa! Ryhmässä leikitään, lauletaan, askarrellaan tai liikutaan, lapset ja vanhemmat yhdessä. Lisäksi keskustellaan lapsen kanssa olemisen iloista ja haasteista. Ryhmä toteutetaan yhdessä DIAK:n sosionomi opiskelijoiden kanssa.

Iloa arkeen lapsen kanssa - vertaisryhmä kokoontuu Avoin päiväkotiki Revonhännässä perjantaisin klo. 9.30-11.30 13.9. 27.9. 11.10. 1.11. ja 15.11

Ryhmään voi ilmoittautua elokuusta 2013 alkaen Avoin päiväkotiki Revonhännään puh. 040-484 0984 .

HUOM! Ryhmä on suljettu ryhmä. Ilmoittautumisajan jälkeen ryhmään ei oteta uusia jäseniä.

